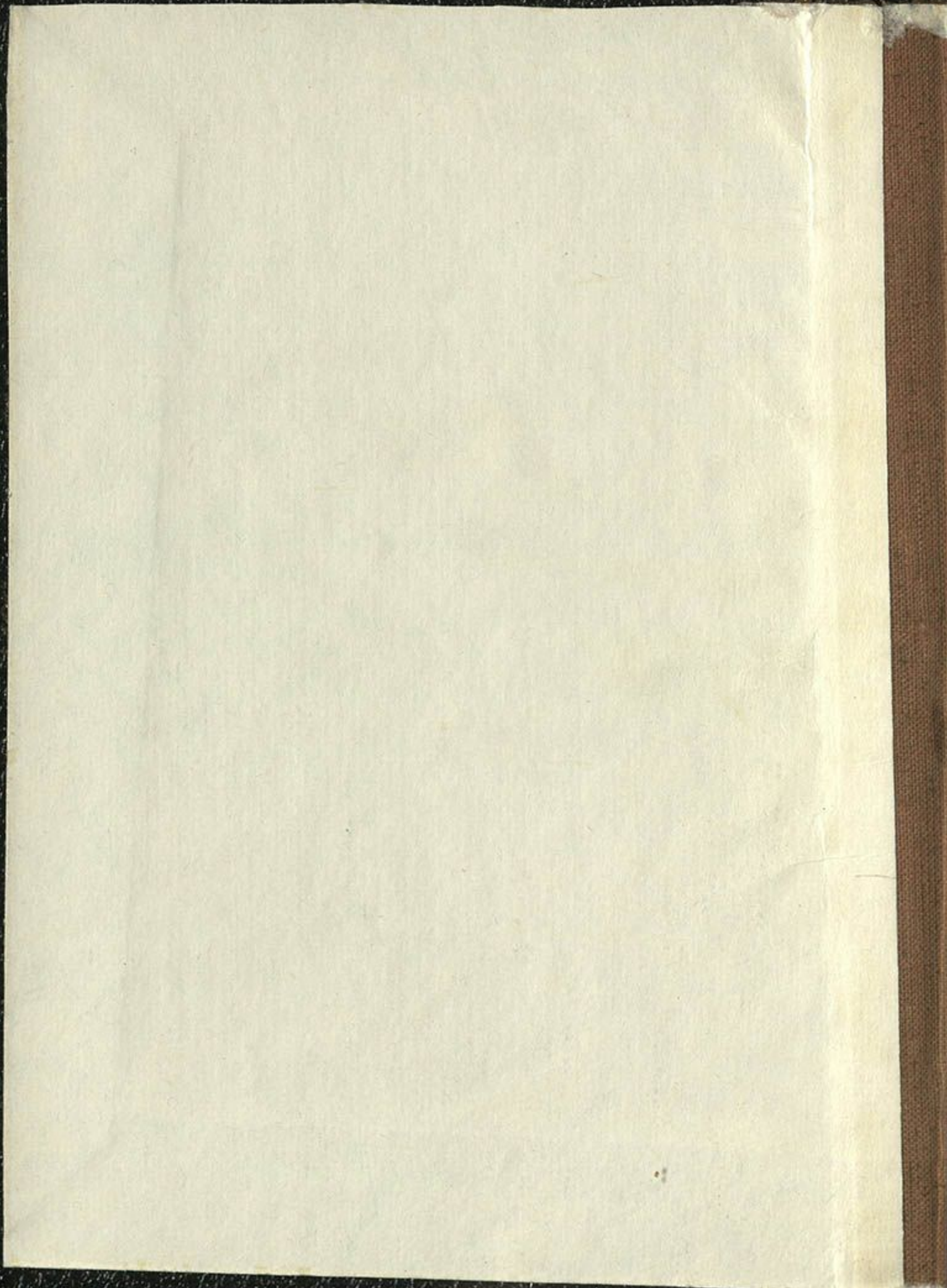
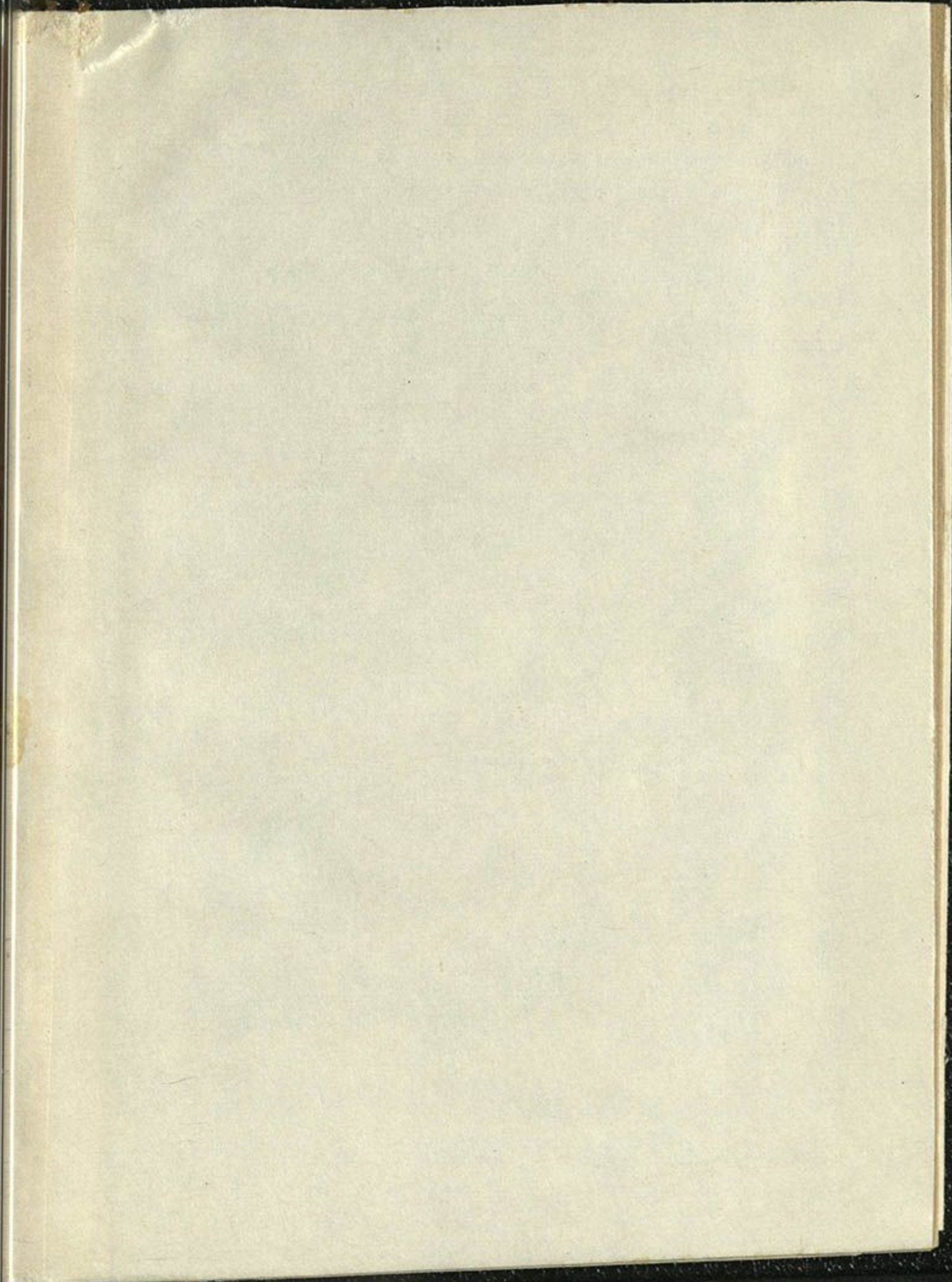
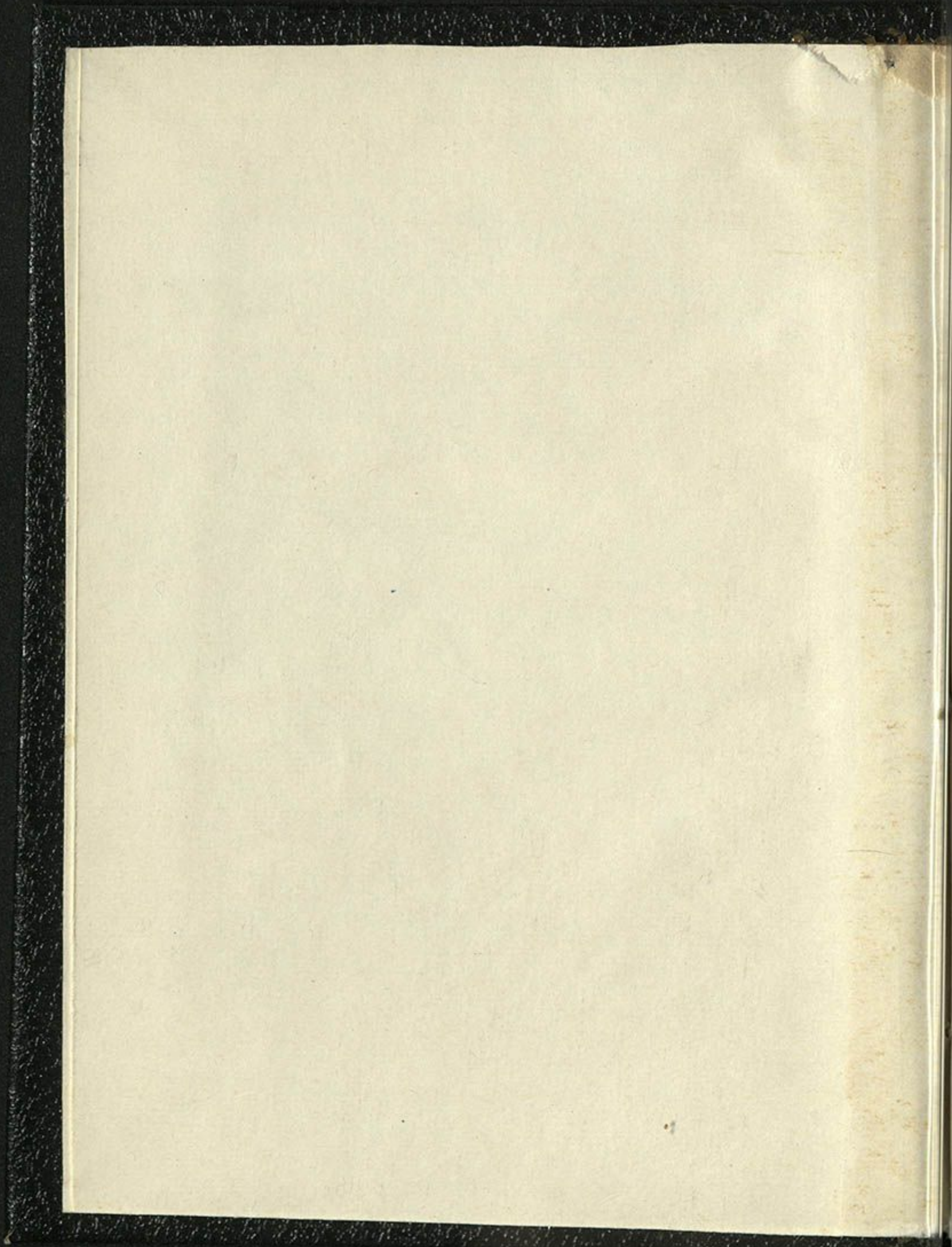

501 216566

59.216566

БІБЛІОТЕКА „ЧЫРВОНАЯ ЗЬМЕНА”

ПІОНЭРСКАЯ СЭРЫЯ

1007

Отд. VII
30718

АЛЕСЬ ЯКІМОВІЧ

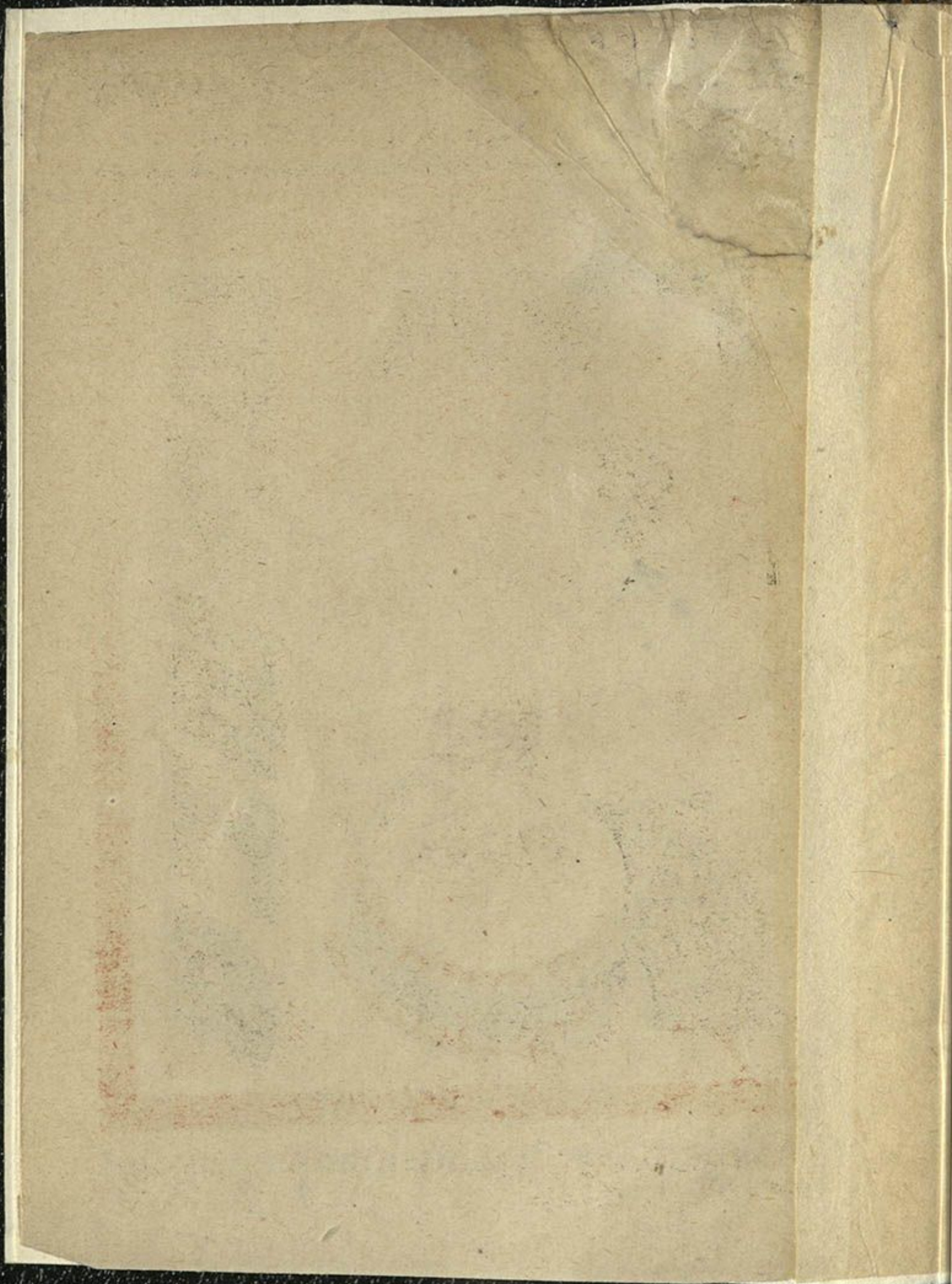
ГУЛ Б

ДЗЯРЖА

Дзяржаўнае Выдавецтва Беларусі
М Е Н С К 1 9 2 6

59.216566

Ба 216566

БІБЛІОТЭКА „ЧЫРВОНАЯ ЗЬМЕНА“
ПІОНЭРСКАЯ СЭРЫЯ

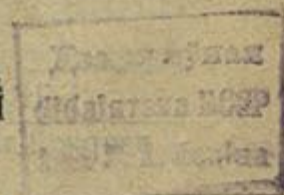
АЛЕСЬ ЯКІМОВІЧ

ГУЛ БУБНА

VII

30718

ДЗЯРЖАЎНАЕ ВYДАВЕЦТВА БЕЛАРУСІ
МЕНСК—1925

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a date or signature, appearing to read '1925 2 10'.

1949
ПРОВЕРЕНО

ОДЕССКАЯ ГОРОДСКАЯ
ПУБЛИЧНАЯ БИБЛИОТЕКА
28. ЮН. 1926

БДВ № 157.
дзярж.2 друкарня

Галоўлітбел № 11942.
Заказ № 990 (у ліку 5000)

190.02.2010

Пытаньне аб організацыі выданьня пі-
онэрскай літаратуры на беларускай мове ўжо
даўно паўстала на чарзе дня перад нашай
арганізацыяй. Беларуская піонэрыя ўжо до-
сыць узмацнела і пашырылася ўва ўсіх куткох
нашай рэспублікі. Яна запатрабавала сваю
літаратуру, як самага неабходнага ў жыцьці
арганізацыі.

Асабліва-ж наша організацыя адчула вя-
лікі голад у сваім мастацкім слове, праз
якое, як праз люстру, піонэрыя магла-б ба-
чыць сябе, свае мэты і жаданьні, паўсёдную
барацьбу з старым за ўтварэньне новага
жыцьця.

Нашыя суседзі, як Расія і Украіна, ужо
шмат чаго зрабілі ў справе ўтварэньня пі-
онэрскай літаратуры.

А чаму-ж так адсталі мы? Прычына тая,
што наша організацыя яшчэ не пасьпела
выгадаваць добрых пісьменьнікаў-піонэраў і
комсамольцаў, якія-б маглі яскрава ў мастац-
кім слове вызначыць піонэрскае жыцьцё.

Але працоўныя гушчы Беларусі ў апош-
нія гады высунулі на сцэну ўтварэньне новай
сваёй літаратуры—„Маладняк“.

Перад намі зборнічак апавяданьняў ма-
ладнякоўца А. Якімовіча. Гэты зборнічак
зьяўляецца першай ластаўкай у піонэрскай
літаратуры на Беларусі і, трэба сказаць, што
гэта першае ўжо даволі нас радуе і падае
надзею на ўтварэньне ў хуткім часе вялікай
бібліотэкі беларускай піонэры.

У зборнічку мы бачым невялічкі кавала-
чак нашага штодзеннага піонэрскага жыцьця,
якое досыць добра перадаана аўтарам.

Ува ўсіх апавяданьнях адчуваецца бліз-
касьць і непасрэднасьць аўтара да нашых
імкненьняў, як піонэр-працаўніка. Апавядань-
ні напісаны досыць лёгкай і прыгожай мовай.

Будзем спадзявацца, што гэта маленькая
кніжка будзе радаваць кожнага піонэра,
комсамольца і чытача, зьвязанага непасрэд-
на з жыцьцём трэцяга ленінскага пака-
леньня.

У далейшым ЦК ЛКСМБ мае на мэце
выпусьціць цэлы шэраг кніжачак для піонэр-
скай бібліотэкі.

Але ўсё гэта нам удасца зрабіць толькі
тады, калі ўвесь наш піонэрскі колектыў
возьмецца за гэту справу. Мы ўжо маем
шмат колектыўных п'есак самых піонэраў,
вершаў, інсцэніровак, якія будуць выданы ў
самым хуткім часе.

Толькі пры чынным удзеле піонэраў і іх старэйшых таварышоў — комсамольцаў маладнякоўцаў (шмат піонэраў ужо таксама ўваходзяць у „Маладняк“) мы зможам утварыць сваю піонэрскую бібліотэку. Дык хутчэй-жа за працу!

М. Зімін і М. Лабадаеў.

Гул бубна

— Ото-ж жэўжык! І як гэта ў яго так спрытна выходзіць?—гутарыў сам пра сябе дзед Цімох у калашніку, паварачваючы з боку на бок унукаў бубен.

— І неяк, ліха яго ведае, малы падшыванец, а бубен у яго—дык шчабеча...

Дзед Цімох прыкленчыў на калодку і пачаў мадыгавацца, каб і самому гэтак забубніць, як яго ўнук. Ён некалькі разоў перавярнуў бубен, павадзіў па ім пальцам і нават тромкнуў па ім булавешкай. Тромкнуў і здзівіўся. Нейк аж спужаўся. Гул ціхі, боязны вылецеў з-пад булавешкі і стукнуўся аб сьцены калашніка.

— А няхай цябе паралюш, лепш не чапаць, а то яшчэ людзей папужаю,—падумаў сам сабе дзед і выпусьціў з рук булавешку.

— А-а-а, гэта ты тут?! а я думаў хто з нашых хлапцоў...—абазваўся з-за вушака сусед Ігнась, таксама пажылы ўжо мужчына, гадоў пяцідзесяці.

— Гэта-ж, бачыш, я, як той кажа, зьбіраўся грукнуць у гэта самае...

— Што, можа ў піонэры ўжо хочаш падацца?—жартаўліва кіўнуў галавою Ігнась.

— Хэ-хэ-хэ...—приємным мяккім рогатам расплыўся дзядок.

— Бачыш, як той кажа, мода гэтакая. Ну, а раз, значыцца, мода, дык чаго-ж нам спаць...—цягнуў далей дзядок.

— А я табе, брат, хоць ты й старэйшы, скажу па совесьці, што сапсаваўся сьвет... І што далей, то ўсё больш і больш псуецца. То, скажам, няхай-бы адзін здурнеў, а то ўсе—і старыя і малыя.

І Цімох з Ігнасем прыселі, зацягнуўшыся самасейкаю.

— Даўней, бывала, як я яшчэ гадаваўся, дык іга-а-а... ці гэтакі сьвет быў!.. Пакуль не ў салдаты ісьці, дык без штаноў яшчэ хадзілі. Нічога гэтага ня ведалі, як той кажа, і ня зналі; бывала, бацька як скажа—ня пікнеш,—гаварыў дзядок.

— Я ўжо, браце, таксама думаў над гэтым. І што-ж ты думаеш? Толку не вазьму ў галаву. Хоць ты вазьмі дый самому падавайся ўжо ў гэтыя кансамолы ці п'янэры. Сьвет такі... Адурылі мне зусім галаву сыны. І, ведаеш, крыўдна: я іх бацька, а яны, шчаняты, верх узялі нада мною. Нічога не магу сказаць ім. Саб'юць мяне і...

— Дык дзіва, што саб'юць,—перабіў яго Цімох,—навуку, значыцца, ведаюць...

— Добра паддакваеш,—ведаюць. І поп-жа ведае, а чаму ён ня ў іх руку цягне? Тут, я-ж кажу, толку ня возьмеш у галаву. Выходзіць, што сьвет разумнее, ці ліха яго ведае. Нават, бачыш, і за папа яны хітрэйшыя.

— Да яно, калі ўзяць, скажам, ну, хоць бы нас з табою і ўнука майго з тваім сынам—мы таго, асьвяньціся, ня ведаем. Гэта я кажу толькі, ведаеш, табе і па шчырасьці. Вер маёй совесьці, што я ўжо пачынаю ім верыць. Раз яны так дружна ўхапіліся цяпер і старыя і малыя за будоўлю, як яны кажуць, лепшага жыцьця, то чаму-ж ня зробіць гэтага? Я ня верыў яшчэ да гэтага часу, а цяпер ужо маўчу і—баста.

Старыя—дзядок з Ёгнасем—усталі, рупна пачухалі патыліцы і яшчэ раз падышлі да бубна.

— Дык, кажаш, у п'янэры трэба падавацца?—ізноў жартаўліва ўставіў слова Ёгнась. Але-ж у цябе, мой ты мілы, лысіна, як гэты бубен.

— Дык што-ж лысіна? Раз мы асазнаём гэта, дык і павінны памагаць ім.

— От, няхай лепш бяз нас робяць. Нам мала ўжо засталася... Ня варта ім мяшаць і перашкаджаць, калі нічога ня зможаш памагчы.

І Цімох яшчэ раз, ужо весялей, тромкнуў
па бубне. Мацней забразгала туга нацягнутая
скура. І гул яе напмніў яшчэ раз старым
аб сьвежай, жыцьцём бурлівай і вясёлай
моладзі, якая дружна шагае пад громы бубна
кудысь далёка, далёка, у нейкі незразумелы
для іх, старых, сьвет радасьці і шчасьця
чалавецтва.

Ш э ф ы

Па вузкай палявой дарозе шлёпалі і фыркалі коні. Навокал шырокія палі жытнія ціха драмалі ў цёмна-сіняй багне ліпнёвага вечару.

Коні шлёпалі аб перасушаны пыльны пясок, што пасярод дарогі. Хвілінамі толькі скрозь маўклівую цішу засьмяецца ці гойсьне на клячу сваю хто-небудзь з коньнікаў.

— Гэй, паганяй, Рыгор!

— Так, позна ўжо, — падхапіў другі.

— Но! Айда!!

— Варушы, гняды!

— Але-ж, воўчае мяса!

Нехаця, але разварушыліся і ўзьвіліся коні. Толькі застагнаў пясок пад нагамі, зашастаў вецер каля загонаў жыта. А здалёк здавалася, што печ ад цягніка адарвалася і мчыцца ў палі шырокія з вузкіх сваіх рэек. Мчыцца з усіх сіл жалезнага размаху, нібы нешта страшное гоніцца за ёю. Сапе яна, як боршуміць, харкае з храп сваіх клубкі дыму пыльнага.

А коньнікі ляцяць. Весела, мусіць. Дый што-ж так ехаць, сунуцца, як свінья ў поле. На тое-ж на начлег едуць. Дый калі

лепш праездзеш? У дзень хто-небудзь убачыць, бацьку данясе, а там адказ... Цяпер-жа ніхто ня бачыць, за выключэньнем без'языкага месяца. Але месяц чалавек свой, сябра й прыцель сінявокіх начэй. А хто большы сябра месяца й начэй? — яны, начлежнікі. Ну, значыць, усё ў парадку, за ўсё хлапцы спакойны. Можа хіба пазайздросьціць ім? Бо, вядома, трохі неяк брыдкавата яму, лысаму: сам чуць цягаецца, чуць з нагі на нагу пераступае па кужэльных хмарках, а яны, жэўжыкі малыя, так гойсаюць па сініх хвалях палёў.

— Цьсьсь!..

— Тпрру-у-у, гняды!

— Так, братцы, абрыдла ляцець, — заўважыў адзін з іх, — лесам хай памалу пройдуць.

Недалёка, праз гоняў двое ад іх выразаўся цёмнай зьлітаю глыбаю лес. Насупіўся і пахінуўся лес да жытніх загонаў, што канчаліся тут.

Лес абхінаў загоны поўкругам. Падаваўся і навальваўся на іх сваім вялічэзным целам і думаў: „што мне з вамі раўняцца, што вы супроць мяне — захачу, прыцісну і, як машкару, разатру гэтыя сакавітыя загоны, налітыя жытнім віном“. Касіўся лес і на ціхую, спакойную халупку, што непадалёку тут-жа ў зямлю ўехала сваімі лапавухімі падстрэшкамі. Халупка гэта была мясцовага палясоўшчыка. Адна-

адзінока паглядала яна на цёмны лес і блакіт-ную высь сваім камінком. Нічога ёй больш ня было відаць. Дый чым больш цікавіцца ёй? Маўчы, калі ніхто не чапае,—гэткі манер узяла яна. А што лес скоса глядзіць на яе—дарма. Ня ў першы раз. Затое зоры ўсе рассыпалі на яе свае брыльянцістыя пацеркі, адарылі шчодро яе сваім прыгожым і ласкавым поглядам. І месяц з узвышша часамі заскочыць і прысядзе на цёмна-шэрую страху, пагуляе, пабегае дый зноў кувырнецца за хмарку, дасьць нырца, як хлапцы купаючыся, і ня відаць доўга яго. Спрытны гэты месяц. Што і казаць!

— Тут—трохі цішэй, бо сабака ўчуе,—нашто, каб брахаў на нас,—падаў голас Уладзік, калі параўналіся з хаткаю палясоўшчыка. Ціха пад'ехалі да лесу і схаваліся ў яго абоймах. Нібы зглынуў лес хлапцоў.

— А неяк страшнавата...—прамовіў Рыгор сябром і кашлянуў хрыпла, каб паказаць, што гэта так сабе ён сказаў.

— І хлапец-жа з цябе!—здзівіўся Ўладзік.

Рыгор адчуў сорам і пачаў напяваць пад нос сабе:

А ў бары, бары
ды гасьцінічак.
Ехалі тудой
тры начлежнікі...
Гэй, гэі! ехалі туд-о-о...

— Стой! лічыць ня ўмееш: пяць, а ня тры, — перабіў яго Ўладзік.

— Гэта-ж ты ня ўмееш, Уладзя-Смаладзя! Ну, колькі на руках пальцаў? Ага, папаўся! — здаволіўся Рыгор запытаньнем.

— А ведаеш колькі ў атрадзе чалавек? — ізноў запытаўся Рыгор.

Колькі-ж?! — 100, — адказаў Уладзік.

— Ха-ха ха! Вось табе й маеш! — паехаў са сьмеху Рыгор. — А яшчэ і начальнікам быў, як атрад залажылі ў школе!

— Дык я ведаў тады.

— Ну, каб ведаў — атрад бы не раскідаўся.

— Ці-ж я вінават? Міхась — той усяму вінаваты, шго ня прыехаў да нас другі раз, не памог нам, — адказваўся Ўладзя.

— Ха-ха-ха! — рагаталі хлапцы. Вось зьбіў ты з панталыку Ўладзю!

Але хутка аб гэтым забыліся. Перашлі на другое, а там трэцяе, і так бясконца.

Вясёлая кампанія.

Прабавалі яны спачатку вясны езьдзіць у гурт, але нічога ня вышла. Там усё большыя за іх, старыя; косяцца яны на хлапцоў, ня хочучь прымаць іх у сваю кампанію. „Ня хочучь — ня трэба“, парашылі хлапцы і больш з старымі ніякай хэўры не заводзяць.

Кампанія складалася з пяцёх чалавек: Сымон Аўдоцін, Рыгор Тодараў, Уладзя і Костусь Галдрыгавы і Мікіта Дзівакоў. Сямейка хоць-

бы што. Па гадох нават падабраліся. Бо ўсіх малакасосамі абзываюць старэйшыя начлежнікі.

Сягонья хлапцы накіраваліся за лясок у папавы, што да саўхозаўскай сенажаці прылягаюць.

* *
*

Папускалі ў кусты коняй, папрыпутвалі іх збольшага, каб не паўцякалі ў аўсы, а самі пашлі ў лясок аддыхаць.

— Агну, агню навалім, аж пара пойдзе з балота!—клікаў Мікіта Дзівакоў другіх, як прышлі.

— З балота, як з балота, а з цябе — напэўна, — паддакнуў яму Рыгор. Мікіта вельмі любіў агонь на начлезе. Ніколі не прапусьціць ён ночы, каб не разлажыць полымя. А ля агню грэецца Мікіта ўсю ноч. Сыплюцца на яго іскры, а ён хоць-бы што. Толькі, як зусім ужо дойме да жывога, тады заварушыцца Мікіта. Прапаленых дзірак на начлезе ў яго ня зьлічыш. Свае новыя анучы на днях ушчэнт спаліў. Сушыць палажыў дый забыўся, заснуў. Цяпер бедны Мікіта ў адных лапціках езьдзіць, што сам пляце ў дзень на балоце. На пляхох Мікіты чуць трымаўся (лепш усяго — чуць сам ён трымаў) кажух, што бацька пакінуў яму, як адыходзіў на

вайну. У гэтым кажусе і выгадаваўся Мікіта. У ім ён гаспадаром стаў. Бо Мікіта-ж цяпер, як ні кажы—гаспадар.

Некалькі хвілін, і нашы начлежнікі ўжо разам саплі, як з кавалёвага мяшка, на чуць завад агоньчык.

— Палі другую!

— Трасца ўжо ёсьць.

— Ах, ах, вось і здайся на іх!—вохкаў Мікіта.

— Пашлі вон усе!

Мікіта сеў каля дроў адзін.

Соп, соп, як паравоз у часы вайны пад гору, і нічога ня вышла.

Прышлося хлапцом галець сягонья без агню. Нічога не парадзіш. Прабавалі, праўда, яшчэ з губы высякаць. Нічога таксама, як ні майстраваўся Мікіта. Нават цэру¹⁾ знашоў, ды гнілую нейкую, не загарэлася.

— Хоць яе халера!—вылаяўся напасьледак Мікіта і прылёг да хлапцоў пад шырокім раскірацістым дубам.

Доўга ня спалі начлежнікі. Дый як было заснуць у такую прыгожую ноч! Навакол так пекна, а тут сон. Цішыня стаяла поўная. Аднекуль рэха кацілася па лесе ад бязупыннага плачу савы. Плакала яна бедная, усхліпвала і зноў плакала. А непадалёку ад хлапцоў яшчэ ня спаў дудар ляснога царства—са-

¹⁾ Сухая губа, што ў дупляватых асінах заводзіцца.

лавей. Адзін на волі раскашаўся ён шырокім сваім разгулам. Голас яго песьні сярод маўклівай цішы разьліваўся, каціўся ўшыр і ўдоўж па лузе і ў паветры. Месяц высока ўзышоў над небам і атабурыўся над самым лесам, трошкі ў бок ад хлапцоў. Але прагаліна, каля якой ляжалі яны, давала магчымасьць ясна і добра наглядаць за месяцам.

— Кажуць-жа, што плямы на месяцы — гэта Авель і Каін, я чуў ад старых, — абазваўся Сымон Аўдоцін.

— А настаўнік што казаў?! — здзіўлена прымеціў Уладзя.

— Настаўнік!?

— Забыўся ўжо?

— А-а-а — ведаю!

Сымон-то, праўда, ня ўспомніў, што казаў настаўнік, але ніякавата было прызнацца ў тым, што забыўся. Затым і вырашыў ён: лепш сказаць, што ведае.

— Што, а вы думаеце месяц ня жывы?! — уставіў сваё слова і Мікіта: — і-га-а, яшчэ што ён вычварае! Вось ляж галавою на поўдзень да месяца — пабачыш...

— Што пабачыш?

— Будзеш ведаць што.

Хлапцоў гэта навіна вельмі зацікавіла. Пачалі прыставаць да Мікіты, каб расказаў ім аб гэтай тайне месяца.

156045 /
— А было такое здарэньне, мне раска-
ваў дзядзька Цімох,—пачаў Мікіта.—Неяк ад-
наго разу ішоў ён позна з мястэчка. Ішоў,
ішоў, ды стаміўся. Стаміўся ды лёг, значыц-
ца, аддыхаць на поплаве каля царквы. Лёг і
заснуў на месцы. Прачнуўся а поўначы. Вель-
мі-ж холадна стала, бо быў у ваднэй рубаш-
цы. І вось прачнуўся і пашоў дадому. Ха-
дзіў, хадзіў, а дому,—як ня відаць, так і ня
відаць. А ведаеце-ж, ад царквы да дому ўсяго
поўварсты якія, дый таго, можа, меней. Толь-
кі, як разьвіднелася, даведаўся дзядзька дзе ён.
За пятнаццаць вёрст адышоў ад дому. Чэрці,
кажа, вадзілі, што галавою супроць месяцу
спаў,—кончыў Мікіта.

— А, чэрці! У галаве тады чэрці завялі-
ся,—абазваўся Сымон.

— Ну, вядома, з мястэчка йшоў!—паць-
вердзіў Уладзік.

Паступова сон пачаў зморваць хлапцоў.
Некаторыя ўжо храплі, задраўшы голавы
ўверх. Ня спаў толькі яшчэ Мікіта з Ула-
дзікам.

А ноч ціха паўзла на захад. Па зорках
месяцу відаць было, што ўжо за поўнач пе-
раваліла. Усё жывое змоўкла ў лесе. Усё па-
чало адпачываць.

— Уладзік, давай папрывязваем ім но-
гі, пойдзем паглядзім коняй і ляжам,—ціха,
ужо нават праз сон, абазваўся Мікіта.

Уладзік згадзіўся.

І яны хутка паразьвязвалі аборы сваіх таварышоў і пазьвязвалі іх адну з другою. Такая мода ўжо не ўпяршыню. Бывае за гальлё прывяжуць, калі зручна дзе. Назаўтра пацеха, што й казаць, калі той устане і гопне, як сноп носам вобземлю. Дый ці такія толькі штукі выкідаюць хлопцы. Яшчэ гэтак асьвяціся, як кажуць. Асабліва як у гурце з старэйшымі начлежнікамі. Так ужо старэйшы з дзяўчынаю, калі захоча разам легчы, то ўцякае ад гэтых жэўжыкаў за трое гоняй у гушчар. Бо заўсёды, або ногі іх пазьвязваюць, як моцна заснуць, або аброці схавуюць, што тыя, бедныя, цэлую раніцу галовы круцяць, або агню накладуць каля іх.

Мікітка з Уладзікам зрабілі сваю справу і накіраваліся ўздоўж лесу, каб паглядзець коняй.

— Ня чуваць, брат... ваўкі іх ведаюць, дзе яны пашлі,—прамовіў Уладзік.

— З вечару накіраваліся ў гэты бок, значыцца, тут недзе.

—Шш-ш-сьс,—спыніў Мікіта Уладзіка;—нешта зашасталася...

Коні пашлёпалі...

— Няўжо што спудзіла!? бяжэм, толькі аглядацца, што тут такое...

Цішком, туляючыся, пабеглі на шлёпат.

— Уладзік! Вунь нешта белае.

— Што, дзе?

— Вунь, вунь! недалёка ад рэчкі ў рагу лесу.

Хлапцы спыніліся, прыслухаліся і агледзіліся.

— Так, так...—убачыў і Ўладзя.—Падыйдзем бліжэй.

— Уладзя, зладзеі, мусіць, пэўна коні...

— Ляснулі... Што-ж рабіць? бяжэм па іх скоранька ды гуртам пабяжым шукаць.

Бяз духу прымчаліся назад. Натузалі, нашалёсталі на хлапцоў. Тыя ўскочылі на ногі і ў галёп за імі. Але тут-жа ўсе ў траіх зарылі насамі... Уладзік з Мікітам і забыліся з пуду, што пазавязвалі сваіх таварышоў за ногі. Падняўся цэлы вархал. Трэба бегчы, а тут хлопцы разутыя. Ды Сымон, нават, нос аб корч разьбіў. Але аглядацца ня было калі. Раз, два, бяз злосьці разрэзалі аборы, падхапілі іх у рукі і галёпам да таго месца, дзе ўперад нешта шлёпалася.

Папрыбягалі.

— Фыркаюць... Цьсь-сь...—спыніў Мікіта.

Агледзіліся.

— Вунь коні,—паказаў пальцам Грыгор.

Падбеглі. Коні хадзілі ў кустох, фыркалі і аглядаліся на бакі. Убачыўшы сваіх гаспадароў, яны раптам паднялі галовы, навастрылі вушы і чуць ня зьбіраліся махнуць.

995972 09
Ba 216566

— Гняды!—абазваўся Ўладзік. Конь пачуў знаёмы голас, апусьціў галаву і пачаў першым шчыпаць травіцу.

Начлежнікі падышлі блізка, палавілі. Але ня ўсіх знашлі. Грыгоравага каня ня было.

— Так і будзе... хутка ляцем да палясоўшчыка, палярэдзім, каб ён вартаваў на гэтай дарозе, а самі ў вёску. Гэта нядаўна было,—прапанаваў Мікіта.

Хлапцы паўскаквалі на коняй. Рыгор, плачучы, сеў удваіх з Уладзікам і паляцелі.

Ля палясоўшчыка спаткаў іх сабака. Нарабіў ён ляманту, крыку-бяды. Палясоўшчык сам вышаў, як учуў браханьне.

— Дзядзечка, так і так...—пачаў Уладзік, —тут у гэтым лесе зладзеі каня Рыгоравага ўкралі... Мы на начлезе былі... Павартуйце тут, а мы дамоў аказію дамо... Што вы? Гм... Калі іх чэрці прыгналі? Учора ня было. Піонэры толькі прыехалі з гораду і каля кудры ў лесе застанавіліся.

— Піонэры!—зьдзівіліся ўсе,—а дзе-ж конь-бы дзеўся?

— Ды яно так і ёсьць, каб вас на раду ня было, чорт ня ўзяў, ён ходзіць там,—намахаў рукою, вылаяўся палясоўшчык і паціснуў у хату.

— Сьмела едзьце, ніякіх зладзеяў там няма,—чуўся яшчэ голас з-за дзвярэй.

— Эгэ-э!..—дык вось яно дзе сабака закопаны,—дзівіўся Рыгор.

— Гэй, чаго стаяць! Едзьма туды,—прапанаваў Уладзік:—конь, напэўна, дзе-небудзь адышоўся і ходзіць сабе.

Усе згадзіліся і завярнулі коняй.

Ужо пад'яжджалі пад канец лесу, як прыкмецілі—нешта чорнае ідзе супроць іх з кустоў.

— А, каб яго ваўкі зьелі, гэта-ж конь, вось воўчае мяса!—крыкнуў з радасьці Рыгор.

Конь тымчасам нахадзіўся сабе, ды цёгся дамоў, як пабачыў, што нікога ў кустох ня чуваць. Яму й ня шум баравы, што нехта там недзе яго шукае.

— Хлапцы, паедзем паглядзім,—прапанаваў Сымон.

— Чаму-ж не?—падхапілі іншыя і рушылі каля лесу па прабітай сьцежцы.

Ужо заметна пачало віднецца, калі пад'яжджалі яны да „зладзейскага“ табару. Ачнуліся птушкі і зачырыкалі з сьвежымі сіламі сваю песеньку. А змрок патроху распускаўся, падаваўся штораз болей у цёмныя куткі, а потым уцякаў і адтуль.

— Эгэ-э... тут нешта ня тое... піонэры...—заўважыў Рыгор, як пад'ехалі да палаткі.

— Але чаго яны тут і адкуль?..

Ужо ясна стала асьвечвацца палянка на краю лесу. Патухалі ў небе зоркі.

— Раз піонэры—ідзем да іх,—прамовіў Уладзік.

Падышлі.

— А... Міхась!..—закрычалі раптам усе.

— Здароў, здароў, браце!

— Як-жа й калі зьявіўся. Вось яно што... а-а-а вартуеш?

Хлапцы жыва паздароваліся.

— А вось прыехалі да вас... пабудзем.

І раптам ажыў лес...

З палаткі павыходзілі піонэры.

Пытаньні пасыпаліся роем.

З-за лазовых кустоў ужо ўсьміхнулася сонца чырвоным акрайцам і распусьціла свае шаўкавістыя косы ў сочных ад расы лісткох дрэў. Між прагалінак лесу забегалі чырвоныя зайчыкі.

Хлапцы хутка асвоіліся з новымі сябрамі і адчулі ўсе вялікую радасьць і прыхільнасьць адзін да другога. Піонэры пачалі распытваць хлапцоў аб гэтай мясцовасьці, аб іх вёсцы. Міхась некалькі разоў папрасіў прабачэньня, што ня мог раней замацаваць з імі сталай сувязі.

— Нічога, нічога,—адказвалі хлапцы:—Цяпер ізноў будзе ў нас атрад.

— А ці надоўга-ж вы прыехалі?—спыталі начлежнікі.

— А пабудзем пакуль хваціць у нас харчоў. Так тыдняў два,—адказвалі піонэры.

Хлапцы, добра агледзеўшы ўсю палатку і запрасіўшы піонэраў сягонья ўвечары да сябе ў вёску, накіраваліся дамоў поўныя радасьці, надзеі і веры.

Па дарозе зазьвінела піонэрская песьня, якую хлапцы выўчылі яшчэ з вясны:

Зьзяйце агнямі сінія ночы!
Мы піонэры
Дзеці рабочых,
Блізіцца эра сьветлых гадоў
Кліч піонэра:
Заўжды гатоў.

II

Вёска зарыпала хлявамі. Абудзіліся сонныя каровы, якія пасья жвачкі соладка драмалі ў часе летняй сьпякоты ў сваіх духотных хлявах. Разьвялі яны сваю звычайную рыклівую музыку. Музыка гэта была такой-жа вялай і соннай, як і самі гавяды.

Чуць пераступаючы з нагі на нагу і трасучы галоднымі пахвінамі, высоўвалі каровы свае мысы з панадворкаў. Не хацелася, відаць, яшчэ вылазіць у поле і лугі шырокія, дзе так назойліва для сябе трэба шлёпаць хвастамі па бакох. Але іх прымушалі.

— А сюды, а сюды, рыжа, пярэстая!..—весела падмахвалі дубцамі па хвастох пастушкі.

Тая толькі марськане лямцаватым ад гною хвостом, закруціць азадкам і йзноў чуць ва-рушыцца.

А малыя дзеці, не пастушкі, дык адзін перад другім пахаваюцца ў гэты час за вушакамі ці за платамі ў каноплях і давай гізаваць і букішкацца.

Вось-жа радасьці ў малых, калі якая-небудзь маладая цялушка паслухае іх ды прыпусьціцца рысяком. Тады яны нават асьмеляцца, дый самі ўздагоне за ёю. Ужо раз паляцела рысяка, то й на ўгалоп не далёка.

Пацеха малым.

Гэтак і сягонья. Яўхімаў Пятрусь, самы старэйшы спэц у гэтай справе, дык аж дзьве цялушкі ўжо раздражніў. Але гэтым не задаволіўся. Хацелася яшчэ пагізаваць з самаю злоснаю цялушкай Сідара Канцавога. Пятрусь чакаў і гэтай штукі. А ўжо здалёк відна была і яе постаць. Ішла яна, злосна чмыхаючы на пясок і разглядаючы па бакох, каб дзе што падхапіць на свае тоўстыя вялізныя рогі.

Пятрусь яшчэ шчыльней прыхінуўся да вушака і, як кот на мыш, зьбіраўся з духам і харобрасьцю, каб напасьці на яе зьнячэўку і засыпаць гізу. Бо з ёю то бываюць кароткія жарты. Аднаго разу, бедны Пятрусь так папаўся ў пераплёт ад яе, што, ўцякаючы, у яго аж порткі скінуліся. Цяпер-то за порткі Пятрусь не баяўся, бо толькі што маці яму новы гузік уканапаціла. А гузік вышаў на славу. Такі моцны ядлаўцовы, што Пятрусь аж сам дзівіцца з яго моцы.

Але пагізаваць яму з Сідараваю цялушкаю так і не ўдалося. Усьлед за каровамі шпарыў Мікіта і сярдзітым замахам сваёй доўгай пугі шалёстаў па рабрынах кароў. І толькі Пятрусь зьбіраўся кінуцца на цялушку, як Мікіта крыкнуў на яго:

— Гэй, шмэрка Ўладзік пагнаў?

— Пасоў узо выганяць,—адказаў Пятрусь і апусьціў рукі, бо каровы ўжо мінулі іх панадворак.

Мікітка шмыгануў у хлеў.

— Ведаеш што?..—Крыкнуў ён да Ўладзіка, убегшы.

— А што?

— Але ты, ня ведаеш?

— Не, ня ведаю.

— І я-б ня ведаў, каб ня сала.

— Якое, што, дзе тое сала?

— Ды тое, што мне Сідарыха дала сёньня. Яна мяне паклікала ў сенцы даваць у торбу, як я выганяў. Гэта-ж цяпер і была гэта музыка. Бяру гэта я ад яе ў торбу, ды чую голас папа. А гаворыць ён з Сідарам. Чую я нешта аб піонэрах і грозяцца да нечага. Я прыслухаўся. Хата якраз была чуць прачынена. Я гэта ўпіхаю сабе памаленьку скварку ў торбу ды ўсё слухаю.

— Ну, дык хутчэй! Што ты выслухаў?

— Дагонім, хай ідуць.

— Ат, пляце нешта!—крыкнуў Уладзік, пакруціў галавою і зьбіраўся ўжо прычыніць хлеў.

— Да ня нешта, а тое, што поп і кажа Сідару:

„Трэба ня хлопаць вушамі. Трэба распусьціць пагалоску, што ў „Зосінскім бандыты разьвяліся. Выправім сваіх парабкоў, каб яны добра іх настрашылі. Гэта зрабіць сёньня-ж“... І больш я нічога ня чуў. Яны пачалі ціхенька шаптацца. Але мне было даволі ясна: гэта пра іх.

— І што цяпер рабіць?—Запытаўся, пачакаўшы Мікіта.

— Ага!.. Вось што!.. Добра!

Ня будуць драмаць яны, ня будзем-жа й мы. Айда!—моцна, рашуча, з хваляваньнем ад злосьці, алпаліў Уладзік. Твар Уладзіка загарэўся ў гэты час макам. Глыбокае сур'ёзнае задумьне абхапіла хлопца. А ў галаву так і заселі карчом словы: „Вось што!.. Добра! Драмаць ня трэба“...

Мікіта стаяў некаторы час у такім-жа задумьні, апусьціўшы ўніз галаву.

— Пойдзем!—махнуў рукою Уладзік.

І хлопцы, як падмеценя, зашасталі па сухім пяску вуліцы ўздагон за каровамі. Толькі ўзьнімаўся ад шлёпату ног сыпучы пыл і білася аб азадак Мікіты яго вялізная торба з салам Сідарыхі.

Каровы ўпёрліся рагамі ў весьніцы і ўпарта пачалі іх круціць, каб вырвацца ў шырокія загоны густога аўса. Рэшта пастухоў ужо пагнала.

— Гані ў карбушоўскую, а я зараз-жа буду там ля палясоўшчыка...— даў начальніцкі загад Мікіта і зьнік за першым загонам аўса.

— Уладзік! Уладзік!! Глядзі, глядзі сюды! — крычаў уздагон яму Мікіта.

Але Уладзік ужо не пачуў. А Мікіта ўва ўсе вочы ўтароціўся на вельмі пацешны для яго малюнак, як Сымон Цвайносін садзіўся на сваю кабылу-антрыпіцу.

— Цьсьсь! Антрыпіца, каб цябе яйсьцяйзалі ваўкі!..— крычаў, што ёсьць моцы, пажылы ўжо чалавек Сымон, якога ўсе ў вёсцы лічылі бяз клёпкі. Да і праўда, гэты Сымон быў толькі пацехаю для ўсіх. Асабліва, калі што-небудзь гаворыць Сымон, бакі тады падарваць ад сьмеху трэба. Ён ніяк ня мог выгаварваць „р“, а вымаўляў яго, як „я“, або „ё“, як калі пападала.

Яго антрыпіца, самая злосная й кусьлівая ў вёсцы кабыла, лоўка падбрыквала азадкам і круціла галавою. Скочыць на яе Сымон і бразьне цераз грыву на дрўгі бок носам у землю.

Гэты малюнак так зацікавіў Мікіту, што ён і не агледзеўся, як каровы далёка ўрэзаліся ў сакавіты авёс.

На шчасьце нікога блізка ня было.

III

Маланкаю прымчаўся Ёладзік да лягэру. У момант быў скліканы сход і зложаны плян дзеяньня. Уладзік усё да каплі расказаў аб жыцьці вёскі. Ад яго піонэры даведаліся таму, што вёска самая цёмная, бедная і загнаная. Вёска баіцца папа і кулака Сідара, якія працуюць аб'яднана супроць беднякоў.

Школа ў вёсцы зьмяшчаецца ў маленькай хатцы, якая чуць ліпіць, а сяляне дзякуючы націску папа і сваёй цемры, пачынаюць будаваць царкву. У вёсцы быў зложаны летась коопэратыў пры дапамозе настаўніка і старшыні сельсавету. Але ён даўно ўжо раскідаўся і на месцы коопэратыву Сідар пры дапамозе папа і старшыні сельсавету заснаваў сваю лаўку. Старшынёю ў вёсцы выбраны цяпер зяць Сідара.

Піонэры рашылі дапамагчы вёсцы чаго-б гэта для іх не каштавала.

— Зараз-жа перабрацца ў Саўхоз, і адтуль пачнем сваю працу. Справа пойдзе. Мы зможам прыцягнуць дзеля гэтага культурныя сілы раёну,—уносіў прапанову Міхась.

Усе горача адгукнуліся на гэту справу. Ува ўсіх было адно жаданьне: хутчэй пачаць і ўбачыць вынікі сваёй працы на карысьць цёмнай вёскі.

IV

Між пекных кучаравых кусьцікаў лазы і вербалозьзя зьмейкаю абвівалася ціхая малосенькая рачулка. Густа й шчыльна абхінулі яе кусты, накрылі сваім лісьцем. І толькі зблізу можна было патрапіць сьвежаму чалавеку на гэту маленькую і спакойную рэчку. А наўкола рэчкі за густымі кустамі зялёнай пекнаю тканінай распасьцерлася сенажаць. З аднаго боку рэчкі сенажаць цягнулася толькі на крокаў сто, а далей роўна адразалася лахматым гаем.

Гай і высокі абрыўчаты бераг рэчкі заўсёды быў повен жыцьця. Прырода надзяляла чалавека ў гэтай мясьціне багатым скарбам радасьці, сьвежасьці і энэргіі.

Сяляне прыходзілі сюды заўсёды кожны вечар пасья цяжкай і рупнай працы за летні сьпякотны дзень. Прыходзілі, каб супачыць тут і забраць сваімі грудзямі ад прыроды ўсю патрачаную за дзень сілу.

А ўжо аб дзецях то што й казаць!? Зьбяруцца яны цэлаю чарадою, купаюцца тут, лазяць па кустох, рэжуць лазу на дудкі, як шукаюць птушыных. А гнёздаў, розных птушак у гэтым гаі, дык не пералічыш за дзень усіх.

Але сягонья ў гаі не пазвычайнаму чамусьці. Сёнья гай спакойны ў сваіх задумённых марах.

А дзе-ж дзеліся яго заўсёдня шчаслівыя і радасныя насельнікі-дзеці? Ціхім, спакойным гуртком сабраліся яны ў самага берагу рэчкі на гладкай ад кустоў прагалінцы.

Їдзе сход атраду. Сыплюцца толькі звонкія словы Ўладзіка аб далейшым пляне працы.

— Таварышы! За месяц нашай працы мы зрабілі самае галоўнае. Мы арганізаваліся ў свой піонэрскі атрад. Мы прывыклі да нашага новага жыцця ў атрадзе. Але ў нас наперадзе задачы яшчэ цяжэйшыя. Нам пагражае апаска з боку сваіх бацькоў, калі мы ня сумеем заваяваць у іх поўнага давер'я і аўтарытэту. Сідар з папам паднялі самую шырокую і заядлую кампанію між нашых бацькоў, каб яны ня пускалі нас у атрады...

Утрымаць атрад і заслужыць прыхільнасць з боку сваіх бацькоў—наша першая і неадкладная задача.

Уладзік кончыў. Некалькі хвілін усе сядзелі ў маўклівым задуменьні. Пасьля агульна, калектывам, пачалі абмяркоўваць і ўкладаць плян чарговай працы. Адзначылі ў першую чаргу правесці некалькі агульных вечароў сумесна з бацькамі. Запрасіць дзеля гэтага настаўніка і сакратароў раённых ячэек. Паслаць сьпешна паведамленьне свайму шэфу і папрасіць, каб прыехалі на першы вечар. Больш уцягваць дзяцей у атрад. Шырэй распачаць працу ў хаце-чытальні і інш.

Сход скончылі.

— Будзь гатоў! І піонэрская песня затапіла сабою зялёнакудры гай. Гучна каціліся яе пераліўныя словы:

„Шагай-жа дружна, піонэр
пад громы барабана.
Ідзем к апошняй мы сьцяне
Комуны доўгажданай...

„Грымі, зьвіні юнацкі кліч:
— Шырэй, шчыльней атрады!..“

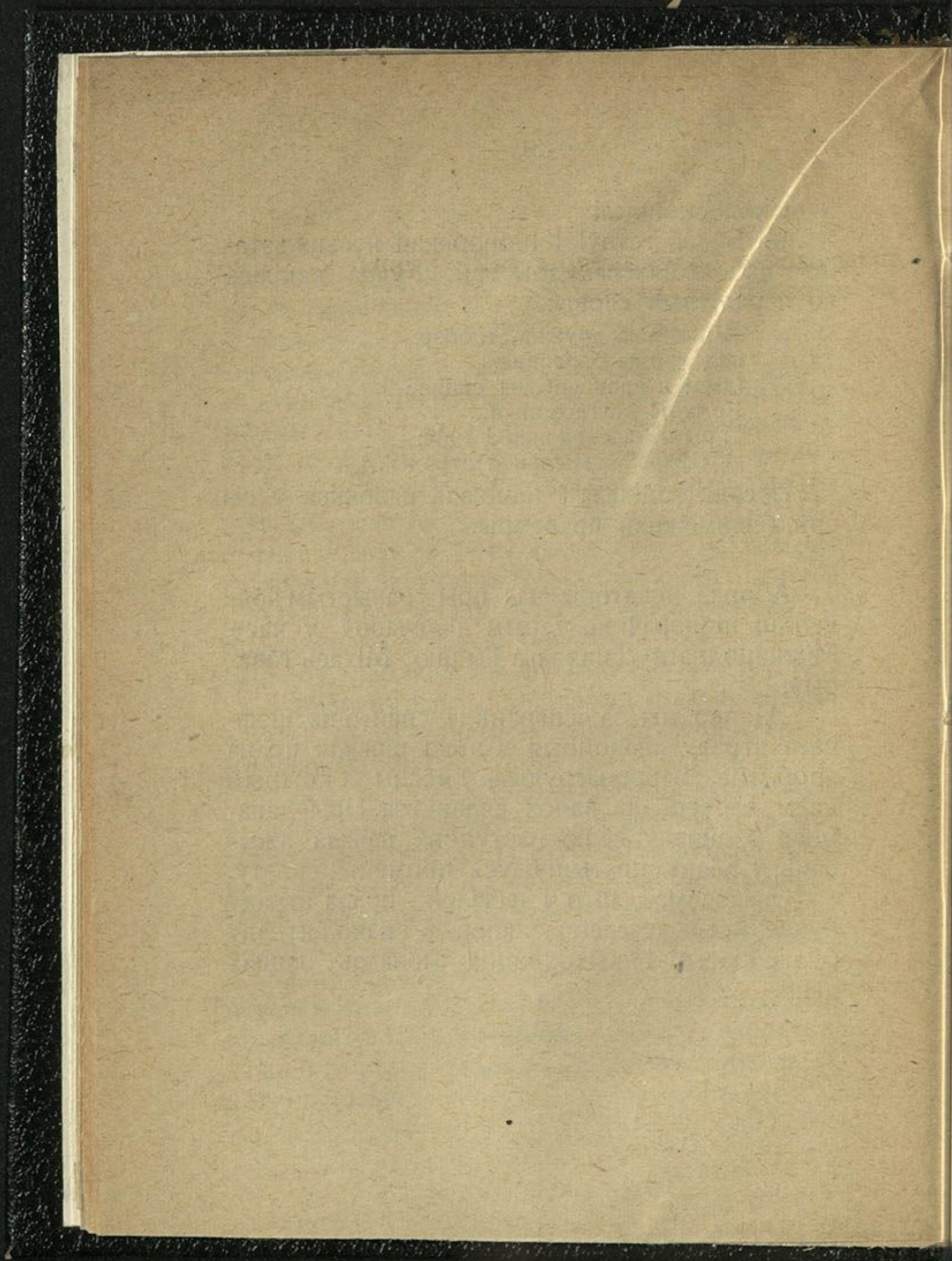
Песня заціхала і зьнікала павольна ў сіняй бязьмежнай прасторы.

V

А праз некаторы час пры ўрачыстым абяцаньні піонэраў на адным з вечароў у часе Міжнароднага Дзіцячага Тыдню, Міхась гаварыў:

„Цяпер мы за існаваньне свайго падшэфнага атраду спакойныя. Самая цяжкая праца зроблена. Чырвонагрудыя ў вёсцы з кожным днём растуць на вачох сялянства. Пры дапамозе піонэраў вёска паступова пачала ажываць, у вёску пратышчыўся промень сьвету.

Спадзяемся, што і надалей праца атраду будзе йсьці неаслабна наперад. І вакол атраду будзе расьці і выхоўвацца моладзь нашых дзён.

Максімка бяспрытульны

Бацька сканаў ужо два гады таму назад. Маці на гэтым тыдні згарнула свае сухія рукі. Застаўся Максім, як ёсьць сіратою. Няма да каго прыхіліцца, няма каму свайго жалю перадаць. Бедны хлапец Максім!.. Ох, як бедны!.. Хоць-бы родныя былі!? Усё свае, як кажуць, людзі. Усё-б хоць вокам хто да кінуў. А гаспадар дома, дзе жылі бацькі Максіма, казаў ужо:

— Чаго-ж ты сядзець тут будзеш?!

— Куды-ж мне йсьці адгэтуль?—адказаў Максім. Сумна, маркотна стала хлопчыку. А ў грудзёх было горача, горача...

— Вон! куды хочаш!—Накрычаў на Максіма гаспадар.

Далей-болей і Максім апыніўся на вуліцы. На вуліцы... На голай брукаванай вуліцы, бяз хаты, без бацькоў.

Першы дзень працягаўся ён па Савецкай. А прышоў вечар, Максім забіўся неяк у кіно, ды там і застаўся.

Назаўтра агледзеўся стораж і выкінуў, як сабачку, Максіма. Але мала яшчэ, што выкінуў! Дзеркачом выскраб патыліцу, як каменьня на вуліцы.

Навокал Максіма шнуруюць тысячы людзей. Усе кудысь сьпяшаюцца, бягуць. Ніхто не загляне на гэту маленькую мурашку-дзіцянё. Часамі пападзецца Максім каму-небудзь пад ногі, пакоцяць яго, пераступяць.

Увесь змучаны, змораны за дзень прыбіваецца ён дзе-небудзь да спакойнага кутка дый начуе так.

Яду сабе здабываў Максім парознаму. Бывае дасьць хто-небудзь агрызак у рэстаране, гэтым ён і пражыве дзень. А то проста, як з рукі, сьцягне... Другой рады не дасі.

Многа было дзён і такіх, у якія жыў Максім аднёю вадою. Гора. Бяда. Сьлёзы. Малы яшчэ Максім. Нават дзесяці няма.

— Чаму яны памерлі? Чаго ім не хапала?— думаў Максім аб бацькох.

І міжвольна прыпаміналіся Максіму матчыны словы.

— Памру, сыноч, і я хутка... Але не, сыноч, ня бойся, я жартую...

Не пажартавала... Кашляла, кашляла і памерла. І ўсяго з кашлю памерла. З кашлю памёр і бацька. А доўга пракашляў бацька! Як зьвярнуўся з польскае турмы.

Максім, праўда, ня помніць добра таго часу, калі бацьку яго схапілі палякі. Схапілі і цэлых два гады ня было. І толькі па-залетась зьвярнуўся. Уцёк праз мяжу. Аб усім гэтым Максім чуў толькі ад бацькі.

Яшчэ прыпамінаў Максім тую фабрыку, дзе працавалі яго бацькі. Часамі і цяпер ён забяжыць туды. Але ўсё для Максіма там пуста, глуха. Гудуць, ляпаюць, выюць, нібы ваўкі, машыны. Жыцьцё на фабрыцы зьліваецца ў адзін дзікі крык, гам. Трашчаць шасьцерні, стукаюць станкі. Нічога ня ўловіць Максім у гэтай завірусе.

Няма тут яго таткі... Няма да каго падбегчы, пасьмяяцца, падурэць.

Толькі адзін дзядзька быў з большага знаёмы Максіму. Страшны гэты дзядзька. Запэцканы, запыланы, як цыган. І Максім баяўся яго.

Аднаго разу, калі бег Максім каля варстака гэтага дзяцкі, той прамовіў да яго:

— Ведаеш, хлопча, што?!

— А што, дзядзечка?—Максім застанавіўся. Падняў ён свае чорныя вочкі ўгору і весела забліскаў імі, нібы вугольчыкамі.

— Я ўжо думаў аб табе, я ведаю, што ты сірата... Ты пойдзеш на службу?

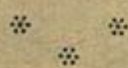
— Куды на службу?

— Ды абы-куды, ці-ж ня ўсё роўна?

— А там есьці будуць даваць, дзядзечка?

— Зразумела, будуць,—адказаў дзядзька.

Максім толькі цяпер адчуў у сабе нейкую прыхільнасьць да гэтага дзядзькі. Моцна-моцна хацелася абняць і пацалаваць гэтага мілага дзядзьку.

Служыць Максім у гаспадара. Гаспадар яго таргуе ірыскамі. І Максіму з першых-жа дзён далі пасаду прадаваць ірыскі.

Бегаў Максім з вуліцы на вуліцу, крычаў, лузаўся з скуру.

— Ірыскі, ірыскі!.. Па капейцы штука, па капейцы штука... Арэхавыя, арэхавыя...

Навокал рэкі людзкія льялюцца... Гром, дрыжэньне аўтамабіляў, аўтобусаў, хурманак. Але Максім ні на што не зварачае ўвагі. Ён толькі й жыве гэтымі ірыскамі. Кожнаму тоўстапузаму нэпачу заглядвае ласкава ў вочы Максім. Кожнаму перабяжыць, як заяц, да рогу.

Жыцьцё Максіма было горкае і жудаснае. Але кінуць ірыскі дый зноў цягацца па вуліцах, было горш цяжка Максіму.

— Слухай, брат, адкуль ты бярэш для продажы гэтыя ірыскі?—запытаўся аднаго разу ў Максіма нейкі невядомы хлапчук.

Максім падняў з вачэй сваю вялізную кучму, агледзеў з ног да галавы незнаёмца і нешта буркнуў сабе пад нос.

— Я не пайду туды браць, мне яны ня трэба,—стаў лашчыцца да яго хлапчук. І Максім расказаў яму ўсё аб гэтых ірысках, а разам і аб сваім жыцьці.

— Ты кінь гэтыя ірыскі, няхай ён задушыцца гэтымі пяцьмі капейкамі, што дае табе за дзень.

— Ідзі да нас у атрад!

— Які атрад?

— Піонэрскі. Наш атрад будзе бараніць цябе ад розных зьдзекаў і не дапусьціць у крыўду нікому.

Хутка хлапчукі разгаварыліся, хутка зразумелі адзін другога.

— Табе сама, што вучыцца.

— А я думаў, што піонэры гэта таксама нанятыя, каб хадзіць з барабанам па вуліцы, і каб весялей было.

— Так, я пайду... А хлеб у атрадзе будзе?—усхапіўся Максім.

— Знойдзем. У дзіцячы дом паможам залічыцца табе.

Весела й радасна стала на сэрцы ў Максіма. Новае сьветлае жыцьцё малявалася перад яго вачыма наперадзе. А галоўнае— гэта тое, што Максім будзе вучыцца. Ня будзе бегаць па 15 гадзін у дзень і крычаць:

— Ірыскі, ірыскі!..

Холад, мароз, сьцюжа, а ты бегай.

— Добра, пойдзем. Памажэце мне сваім атрадам!—радасна выклікаў Максім.

Сябры ўзяліся пад рукі і пашлі.

Юрка

Весела, чароўна навокал у прыродзе. Лета. З вёскі цягне пахучай зеленью. Пяшчотна-мяккае сонца разьліваецца цяплом над аколіцай. У высі спраўляюць сваю звычайную музыку птушкі. Пад стрэхамі расхадзіліся шчабятлівыя вераб'і.

Але ніхто іх ня слухае. Не далятае гэта чароўнае жыцьцё да вуха вёскі; ня ўрэзваецца яно ў сэрца селяніна. Думкі яго цяпер запоўнены другім...

Грамадою сабралася вёска на вуліцы.

Сягонья ўжо дасканала пачулі сяляне, што йдзе адступленьне. А даведаліся вельмі проста: прыляцеў у вёску падводчык верхам на кані, ён уцёк з абозу.

— Што будзем рабіць?—нехта крычаў з грамады.

— Спяляць, пабяруць, паб'юць,—дапаўняў другі голас.

Пашлі нарады-парады, як выратаваць вёску. А абыйсьці вёскі паляком нельга. Дзьве вярсты—а там шлях.

Доўга круціўся сход на адным месцы. Доўга біліся над плянам, варылі яго ў сваіх галовах. Старыя бабы зараней пачыналі ўціраць сьлёзы, якія плыняю выразаліся з сэрца.

Уцякач усё да чыста перадаў ім, што давялося яму бачыць. Сам ён здалёк, аж 70 вёрст ад іхняй вёскі.

— Гоняць кароў, сьвіней, грабяць сялянства...—перадаваў уцякач.

Адно выйсьце: цяпер-жа зьбірацца з усім скарбам і—у лес!—унёс нехта прапанову. Усе згадзіліся.

У момант рассыпаліся—кожны ў свой бок, як клёпкі ад бочкі, у якой лопнулі абручы. Пачаліся зборы.

Не прашло пяці хвілін, як застракаціўся палетак за гумнамі.

— Хутчэй, хутчэй! — падганяла матка Юрку,—адстанем, дзіцятка, ад людзей.

— Эх, каб гэта бацька!

— Нічога, мама, прыдзе, гэта-ж адыход палякоў.

Юрка бегаў, хваляваўся. Ні на хвіліну ня спускаў ён вачэй з таго боку, адкуль, вась-вось могуць наляцець...

— Сыноч, хутчэй, хутчэй, пыл закурэўся!!!

Юрка зірнуў і... абсунуўся на аглоблю. Рукі закалаціліся. Супоня ня сьціскаецца. А пыл—бліжэй і бліжэй.

— Юрачка, скакай вярхом—позна... прапала ўсё, хаця ратуй каня!..

Юрка апомніўся. У момант зьяцеў з каня хамут. Нічога ня помнячы, Юрка імчаўся на кані за гумны.

Але, дзе коратка, там і рвецца,—кажа пагаворка.

Наляцеў Юркаў конь на камень, гакнуў пярэднімі падковамі, сыпнуліся іскры і, паляцеў конь сабе, а Юрка сабе...

Усхапіўся Юрка, а ззаду разьнёсься над галавою зьвярыны крык:

— Стой, пся крэў!

— А конічак, а даражэнькі!..—заліўся сьлязьмі Юрка. А ў галаве, нібы асколкамі бомбы, перавярнула думкі.

Конь адскочыў з размаху некалькі крокаў і стаў, разглядаючы на бакі, дзе дзеўся яго гаспадар.

У ваччу Юркі пацямнела. Навокал яго, здаецца, панавала страшэнная асеньняя ноч. Не сьвяціла сонца, заціхлі ў небе птушак галасы...

— А, Юрачка, а дзіцятка маё... што-ж ты нарабіў?!—бегла з-за гумнаў маці.

— Што нарабіў, што нарабіў...—несьвядома паўтараў Юрка.

— Прапалі... пагоняць, дзіцятка маё, у вабоз!..

А далей ад іх яшчэ стракаціліся загоны ўцекачамі з вёскі. І 10 палякоў махнулі ў здагонку. Адзін застаўся каля Юркі.

— Айда, хваце!—закрычаў паляк. Яшчэ горш папярэдняя ўскалануў усё нутро беднага Юркі гэты крык.

Але Юрка парашыў не здавацца.

Моцна ашчарэпіў ён свайго буланчыка за аброць і з усёй сілы цягнуў у другі бок. Жаўнер ухапіўся таксама за аброць. Матка кідалася з капцюрамі на жаўнера.

Пачалася барацьба.

— Вруць назад, холера!

Жаўнер размахнуўся з усёй сілы. Юрка з маткаю адляцеліся ад аброці.

Павёў.

Усю дарогу ішоў Юрка. Злосьць полымем шугала ў грудзёх... Ішоў ён з боку свайго буланчыка і гладзіў яго па пахвіне. Буланчык добра разумеў сваё становішча. На кожным кроку ён матаў галавою, фыркаў, аглядаўся на Юрку і на бакі, як-бы хочучы вырвацца з гэтых паганых рук, падхапіць свайго гаспадара і махнуць віхрам у лес.

З поля даносіўся стук страляніны. Палякі пушчалі кулі па ўцекачох. На ўсім полі паднялася суматоха. Нават вароны і тыя ня ўседзелі спакойна на хвойках могілак. Чорнымі хмарамі ўзьвіліся яны над загонамі. Загойсалі, закаркалі, як перад навальніцай, або тады, калі наляціць на іх стая груганоў.

На дварэ Юркі было ўсё гатова да абозу. Нічога не пасьпела схаваць матка з перапалоху.

Жаўнер, як убачыў, зарагатаў, спадабалася.

— Панок, ён-жа зусім маленькі...

— Мільч!

— Дарма, мама, ня бойся!—Голас Юркі дрыжэў сталасьцю і цьвёрдасьцю. Сапраўды, здавалася, за яго няма чаго баяцца.

— Я прыеду, мама, чакай!

— Прыдзеш, дзіцятка... калі ўдасца...

— Ня плач, мама! перажывом.

— Сынок, хаця сам вярніся!

З другога канца вёскі нёсься плач, бразг калёс. Жаўнеры вялі хурманкі.

Увесь абоз, колькі ўдалося набраць жаўнерам, застанавіўся ля Юркавай хаты.

— Гатова?—крыкнуў адзін жаўнер з вуліцы.

— Юж!—адказаў знадворку.

— Паночки, аддайце хаця падушкі, коўдры—чуліся выкрыкі з вуліцы. А ўсьлед ім ляскі шампалоў, нагаек.

— Бывай здарова, мамка! — пацалаваў Юрка матцы ў руку.

Маці не магла нічога вымавіць. Як падстрэленая, абсунулася яна на прызьбе. Толькі маленькая Галя, дачка, тармасіла яе за рукаў і лепятала:

— Куды гэта, Юрка?

На вуліцы таксама расставаліся родныя й знаёмыя з абозьнікамі. Здавалася, на сьмерць выпраўляюць іх і бачаць у вапошні раз.

Матка Юркі апомнілася і выбегла ўсьлед.

— Пайду, сынок, і я.

— Куды, што ты, мама?!—угаварваў яе сын.
Галя-ж адна дома, ідзі!

Матка згадзілася, што ўсё роўна яна тут
нічога не паможа.

— Як будзе ліхтуга, ратуйся хаця сам—
конь—такой бяды, нажывом!—былі яе апош-
нія словы.

* * *

У мястэчку хурманак сотні. Усе—абозь-
нікі. Усіх палавілі палякі за сёньнешні дзень.

Самі палякі бегаюць як шалёныя, радзяцца,
грабуюць жыдоў і нагрукваюць вазы рознымі
скарбамі.

Юркаў воз таксама ўжо напакаваны. На-
пакаваны ўсялякімі рэчамі: скурамі, падэш-
вамі, падушкамі і інш.

Усё жыхарства мястэчка пахавалася...

Нават старым, васьмідзесяцігоднім, і тым
нельга было паказвацца на вуліцу.

На вачох Юркі адзін з жаўнераў спаткаў
такога старэнькага.

— Давай грошы!—забуяніў жаўнер.

— Уй, паноцкі, няма...—стары жыд памор-
шчыўся, сагнуўся і чуць ня прыпаў к зямлі з
перапалоху. Відаць, сьпяшаўся недзе.

— Няма?

Жаўнер выхапіў з кішэні вялізны нож.

— Давай!

— Уй, уй!..—пакаціўся перад ім жыд.

Жаўнер хваціў за яго доўгую бараду і пачаў пілаваць. Нож быў тупаваты і барада рвалася жыўцом...

— Эх!.. падумаў сам сабе Юрка.

— Так і хочацца кінуцца на гэтага зьвера, але што... што я яму зраблю? Малы я яшчэ.

Усхапіўся жыд, падняў сваю сьвітку і, як мага... А ўсьлед за ім заставаліся на зямлі каплі крыві...

Бараду-ж жаўнер растрас па бруку, як нягодную кучу саломы.

Сум, страх, журба абхоплівала Юрку, калі глядзеў ён на гэткае сцэны. А ў галаве даўно ўжо варыўся плян, як уцячы з гэтых кіпцюроў.

Юрка надумаўся чакаць вечара. Чуў ён, што паедуць з мястэчка не раней поўначы.

Як толькі пачало зьмяркацца, у мястэчку суматоха яшчэ пабольшала. З другога канца ўзьвіўся над мястэчкам дым, чорнымі хмарамі засьцілаў ён будынкі.

Так і цюкнула Юрку—запалілі... Ён гэта чуў ад таго ўцекача, які нядаўна апавядаў, што паляць.

— Значыць, цяпер пара...—падумаў Юрка. Ён загадзя стаў прыбірацца і аглядаць месца, каб шмыгнуць на агароды. Адна бяда—паляк недалёка. Але не ў галаве паляку.

Юрка даўно заўважыў, што патруль чуць на нагах стаіць.

Пацямнела яшчэ больш.

— Ну, што будзе...—Памаленьку адвёў Юрка каня. Ля варот ускочыў на яго і патрухаўся. Ехаў спачатку памалу, страшна было, каб не рабіць стуку. Але было цёмна і ніхто Юркі ня прыкмеціў.

Далёка адляцеў Юрка ад мястэчка, не азіраўся на яго. А азірнуўся—там кучы полымя ўзьвіваліся клубкамі к небу...

— І чаму яны, жыхары паўцякалі з мястэчка?—задаваў сам сабе пытаньне Юрка.

— Палякоў у мястэчку ня вельмі многа. Каб гэта жыхары не ўцякалі... да каб яшчэ сюды чырвоных чалавек са сто—пагналі-б палякоў, аж пыл курэў-бы,—раздумліваў і разважаў Юрка.

Але вось і вёска.

Юрка радасна спаткаў вёску, на душы стала весела і прыемна.— Ну болей можа гэтага ня будзе,—падумаў Юрка.

Але пабаяўся ехаць Юрка вуліцаю і зьвярнуў на загуменьні. Пад'яжджаючы к свайму гумну, Юрка прыкмеціў у гумне суседа агонь.

— Хаця-б не пажар...

Юрка прыціснуў каня і ў момант узьляцеў на прагуменьне.

— Сюды, сюды! — крыкнуў з гумна голас. Голас Юрку быў знаёмы... Голас жаўнера. Ізноў бяда...

— Цяпер, прапаў, — сударажна выляцелі словы з вуснаў Юркі.

Жаўнер ухапіўся за каня і пацягнуў на панадворак.

Хутка вестка даляцела і да маткі.

— Сынок, сынок, ці жывы ты сам хаця?!

— Нічога, мама...

— Сынок, няхай бяруць каня, сам уцякай! Такой бяды, каня нажывом.

— Не, мама, каня трэба выратаваць!

Юрка ўспомніў, што ён з бацькам, калі той ішоў у Чырвоную армію, схавалі ў сене адрэз-вінтоўку. На вінтоўцы Юрка і заставаў свае думкі. Будаваўся плян.

— Вось што, мама, стой тут, ля каня, а потым, як пачуюцца стрэлы, імчы каня на загуменкі!

Юрка схаваўся ў цемені ночы.

Не прашло тры хвіліны, як у паветры зьвінелі адна за другою кулі.

Палякі замітусіліся. Кінулі грабіць кufры, кінулі Юркавага каня і бегалі, як спуджаныя мышы.

Матка скарыстала час... Конь к часу быў прыведзены і Юрка з сваёй вінтоўкай ужо ляцеў да лесу. Ён ня ведаў, дзе хаваецца

ўся вёска і парашыў уцякаць за балота на „Востраў“ (малады ліставы лес).

Навокал панавала ноч. Дзе-ні-дзе з-за лёгкіх хмарак выглядвалі зорныя вочы. Здаецца, усе яны ўпіваліся і глыталі Юрку, здзівіліся яго сьмеласьці. Юрка сягоньня папраўдзе быў сьмелы. Гэта ў першы раз на яго жыцьці, давялося аднаму быць сярод ночы ў полі, у лесе. Юрку ўсяго 14 год. Але многа чаго перажыў ён за часы вайны. Бацька ўвесь час служыць у Чырвонай арміі. Юрка—дома гаспадаром.

Прашло ня болей поўгадзіны і Юрка быў ужо ля „Востраву“.

Здалёк пад бляск зорак убачыў Юрка, як у рагу „Вострава“ нешта замітусілася.

— Значыць, свае,—падумаў ён, і стаў штурхаць каня нагамі. Не цярпелася.

— Стой, хто едзе?—крыкнуў той. Відаць было Юрку, як падняў ён сваю вінтоўку і Юрка ня ведаў, што рабіць. Але ніякага запозраньня на палякоў у Юркі ня было. Ніяк ня мог дапусьціць Юрка, што сюды могуць папасьці палякі. Юрка рашыў, што гэта каравульны, свой, з іх вёскі. Вінтоўкі ў вёсцы былі амаль у кожнага.

— Я—Юрка, уцёк з абозу!--адгукнуўся ён.

— Злазь з каня, рукі ўверх!—скамандаваў невядомец.

Юрка паслухаўся.

— Што будзе, уцякаць няма куды!..
Невядомец падышоў да Юркі.

— Ты ўцёк з аboзу?

— Так, уцёк...

— Ты сам з вёскі?

— Так, з І...

— Малайчына! Бяры каня! Будзеш з
намі, з партызанамі. Чуў аб іх?

— А-а-а... гэта аб якіх мне апавядаў
бацька?!

Юрка прыпомніў, як аднаго разу ў вёс-
ну бацька гутарыў з ім аб партызанах. Яго
бацька тады быў на пабыўцы.

Паўстанец вёў Юрку да свайго лягеру.
Увесь час распытваў, хто такі Юрка. Потым
Юрка пачаў яму перадаваць, што робіцца ў
іх вёсцы.

— Польшкія жаўнеры наляцелі другі раз...
Цяпер у вёсцы.

— І цяпер?

— Так, толькі што ўцёк. Выручыла він-
тоўка.

— А дзе-ж яна?

— Кінуў, спужаўся вас. Забяру потым.

— Палякоў многа ў вёсцы?

— Не, казалі матка—8.

— Ага...

Хады было на 10 хвілін. Ішлі яны праз
лес, зразу рэдкі, потым гусьцейшы і гусь-
цейшы.

— Тут ты прывяжы каня,— сказаў паўстанец Юрку.

Юрка паслухаўся.

Ступілі яшчэ крокаў дваццаць і—лягер.

Усе паўстанцы ўсхапіліся.

— Нічога, свой,— сказаў Юркаў падарожнік.

Яго голас зразу-ж пазналі і ўспакоіліся.

Пакуль паўстанец перадаваў сябром аб тым, як ён злавіў гэтага хлапца, Юрка разглядаў лягер.

Месца было зусім глухое і заросшае так, што носа камару ня ўбіць. Кругом ельнік, ракітнік, лаза, бярэзьнік. Усё гэта так пераплялося і пераблыталася між сабою, што здавалася адным злітым лазовым кустам. У гэтым кусьце пасярэдзіне дыміўся агоньчык. Але зусім малы—чуць завад. За тры крокі ня відаць.

Пад цененькі бляск гэтага агоньчыку Юрку ўдалося пазнаёміцца і з самымі паўстанцамі.

Паўстанцаў застаў Юрка 15 чалавек. Усе яны адзетыя папростаму. Сьвіткі суконныя, сялянскія. На тварах гэтых людзей была нейкая нявыразнасьць. Ні то вясёлыя, ні то сумныя. Апрача гэтага прыкмеціў Юрка яшчэ, што ўсе яны маладыя, кожнаму можна даць ад 20 да 25 г. Толькі аднаму баяўся Юрка паставіць гэткую мерку, ляжаў ён ля агню,

абапёрся на локаць і пыхкаў сваю люльку. На яго твары ясна выразаліся глыбокія барозны зморшчын. Барада яго была ўскудлачана і тырчэла, як перасьпеўшы сноп жыта на ўсе бакі.

Юрка стаў прыпамінаць. У яго думках стаяў вобраз гэтага дзядзькі знаёмым. Але, дзе яго бачыў і што, Юрка ня помніць. Задумаўся Юрка і, як пень, стаяў на месцы, нічога ня чуў, ні на што не глядзеў.

— Слухай, Антось! пойдзем?

— Давай! Бо з гэтай вёскі ды перабяруцца ў маю,—сказаў барадач.

Толькі цяпер Юрка ўспомніў, дзе бачыў гэтага старога.

Ён з нецярплівасьцю запытаў:

— Дык вы, дзядзька, з Міколкі?

— З Міколкі, дзеткі.

— А я й не пазнаў, — як-бы перапрашаючы прамовіў Юрка.

Дарогаю Юрка ехаў наперадзе, як начальнік. За ім хутка сьпяшаліся паўстанцы.

Толькі што ўзышоў месяц. Неба праясьнялася.

Ісьці прышлося нядоўга. Адна вярста. Ішлі спачатку балотам, потым полем.

Атрад паўстанцаў падыходзіў к вёсцы.

— Ты, Юрка, зьбегай, разьведай, а мы пачакаем на загуменках,—прапанаваў барадаты дзядзька.

— А конь як?

— Пастаіць ля нас.

— Зараз,—сказаў Юрка і шмыгнуў за плот.

Паўстанцы будавалі плян, як найлепш напасьці і, як расправіцца з імі.

Дзьве хвіліны і Юрка тут.

— Едуць!..—далажыў Юрка,—едуць на сялянскіх падводах.

— Трэба сьпяшацца.

— Але, як

— Бяжэм у канец вёскі — прапанаваў Юрка—там ля магазына...

Паўстанцы згадзіліся.

Магазын стаяў за вёсніцамі ў канцы вёскі, крокаў за сто...

— Двум трэба застацца ля апошняе хаты ў канцы вёскі. Як толькі праедуць хурманкі—даць стрэлы. Гэтым часам усе другія абхопяць палякоў. Трэба выручыць сялян і ня пусьціць палякоў,—раіў Юрка паўстанцам.

— Вельмі добрая галава ў цябе, Юрка, гэнэральская,—пахваліў Юрку адзін паўстанец.

— Давайце, так і зробім

— Добра.

Двое засталіся. Усе іншыя схаваліся за магазынам. Юрка схаваў свайго буланчыка ў калошню пры гумне і быў зусім вольным.

Як настаяшчы паўстанец Юрка адчуваў сябе цяпер. Ён залажыў у свой адрэз пяць патронаў, прыгатаваў усё, як сьлед.

— Не баішся? — запытаў адзін у Юркі.

— Чаго?

— А страляць-жа будзем.

— Ну, я горш баяўся, як быў у лапах палякоў, — адказаў Юрка.

Неўзабаве да вушэй данёсься грук калёс, выкрыкі палякоў і ўзрыды нейкіх галасоў ні то жаночых, ні то дзіцячых. Вось і хурманкі раўняюцца з магазынам...

— Хлапцы, рыхтуйся

— Пок-пак-пок... засьвістала ў паветры.

— Стой! рукі ўверх

Паўстанцы наляцелі на падводы.

Пасьля суматохі на дарозе засталіся толькі паўстанцы..

Паўстанцы накіраваліся ў вёску.

Насустрэч ім вышла цэлая грамада сялян.

— Юрка—выляцеў з грамады голас.

— А, сыночак, а даражэнькі...

Юрка, не зьвяртаючы ўвагі ні на што, пачаў апавядаць аб сабе і аб паўстанцах.

— Нам трэба ўсім ісьці ў паўстанцы, — дабавіў Юрка.

— Я з сёнешняга дня — паўстанец. Я цярапец ня буду, калі мяне будуць мучыць, грабіць і катаваць... Голас Юркі быў сталы, цьвёрды. Гаварыў — адсякаў кускамі жалеза.

* *
*

Назаўтра палякоў ужо ня было. У вёску прыехала першая конная разведка чырвоных. Аб гэтым хутка данесьлі паўстанцам і ўсе яны зьвярнуліся ў вёску.

Сярод разведчыкаў быў Юркаў бацька. Весела спаткаў Юрка свайго бацьку. Моцна паціснуў Юрка свайму бацьку, як роўнаму, руку.

— Я паеду, тата, з табою,—сказаў Юрка.

— Не, сынку, лепш застанься, малы ты яшчэ.

— Не твая, тата, бяда.

Юрка не адступаў ані кроку.

— Ну, так і быць, валяй!—дазволіў напасьледак бацька.

— Але лепш усяго ты пойдзеш з пяхотаю.

Юрка згадзіўся.

Разьвітаўся бацька з сынам і жонкаю, і паехаў далей.

А Юрка застаўся чакаць пяхоты.

Ля камінку

— Мамка, мамачка, даўно ты расказвала нам казку—раскажы нам цяпер!—прыставаў хлопчык да маткі.

Яго матка, Кацярына, толькі што ўхадзілася з работаю. Яна цяпер збіралася сесьці на ўвесь вечар за пражу.

На камінку ўжо дыміўся смольны корч. З-за акон ціснулася ў хату сярдзітая, цёмная зіма.

Не хацелася, праўда, матцы брацца за гэту нудную і штодзенную працу. Так ужо надаеў гэты пісклівы калаўрот! Але прасьці трэба было. Хутка надыходзіла вясна і трэба было ёй кончыць апошнюю кудзелю. А там—распачацца з кроснамі. Бо пакуль іх вытчаш—у поле выйдуць. Кацярына жыве ў саўхозе адна бяз мужыка... Дзеці ўсе яшчэ малыя. Дзяцей у Кацярыны чацьвёра: Алесь, Пятрусь, Костусь і Жэнька.

— Праўда, мамка, раскажы казку,—не пакідаў свайго Костусь, самы малодшы сын Кацярыны.

Костусю ўсяго 9 год з тыднямі.

— Якую-ж вам, дзеткі мае, расказаць казку?

— Раскажы, мамка, аб панох, як надойчы нам гаварыла, — зьвярнулася й Жэнька.

Жэнька старэйшая ад Костуся. Яна ўжо акуратна ходзіць на зборы піонэрскага атраду. Нават заяву падала павадыру атраду, каб і яе залічылі піонэркай.

— Добра, дзеткі, раскажу, — згадзілася матка, — але хіба буду верацяном прасьці. Калаўрот вельмі-ж скрыгоча.

Кацярына села за прасьніцу. Дзеці прымайстраваліся ўсе блізка ля яе. Усе зьмясьціліся ля камінку.

Матка пачала:

— Ні далёка, ні блізка, у нашай краіне жыў сабе, быў сабе пан. Багаты быў пан. Зямлі ў пана—вокам не абкінеш, вёрстамі ня зьмераеш. Слуг у пана—за дзень не пералічыш. А палацы панскія—залатыя палацы. У сярэдзіне яны срэбрам размалёваны, багатым шоўкам абабітыя.

І сядзеў пан сабе ў сваіх палацах з жонкаю і дзецьмі. Нічога не рабіў, смачна еў, колькі хацеў спаў. Спраўляў пан кожны вечар багаты баль. Зьяжджаліся да яго на баль другія паны. Гулялі паны; цякло віно ракою ў палацах. Расьпівалі віно паны і купаліся ў ім.

— А адкуль-жа, мамка, пан браў усё гэта? Ён-жа не працаваў, ты кажаш,—перабіў Костусь.

— Слухайце, слухайце, не перапыняйце— даведаецца,— адказала матка.— А звалі гэтага пана Лапам. Вялікі быў пан!... На ўсю акругу быў вядомы. Сам цар яго ведаў. Нават у госьці прыяжджаў да яго.

І былі ў Лапы слугі. Многа было слуг! Слугі жылі ў панскім маёнтку. Слугі несьлі розную працу на сваіх пляхох. Усё, што трэба было рабіць,—рабілі слугі. І поле аралі, збажыну сеялі, і касілі, і жалі, і ўсё, усё чыста рабілі слугі.

Камандаваў слугамі ня пан, а поўпанак— аконам. Пан і камандаваць не хацеў слугамі. Бо што турбавацца яму. Сядзі сабе і лічы гатовыя грошы. Еж, пі, сьпі і больш пану ані вуха заваруха.

Цяжка было жыць слугам. Дзень і ноч— праца. У хаце—холадна і голадна. Есьці ня мелі чаго. Даваў пан ім тое, што з носа спадала. Даваў толькі столькі сухога хлеба, каб з голаду не памерлі.

— Ты-ж казалася, мамка, што ў пана вельмі многа было ўсялякага добра. Чаму-ж ён сваім слугам—рабочым не даваў? — запыталася Жэнька ў маткі.

— Так было, дзеткі, у яго ўсяго было, але не даваў... Скупы быў пан. Горкі быў пан. Глядзеў пан толькі сябе. Меркаваў ён, каб толькі сам мог піць, гуляць, весяліцца і

радавацца жыцьцём. Ніяк не клапаціўся аб сваіх рабочых—слугах.

Быдла панскае пасьвіў адзін пастух—Якім.

— Якім?..—наш-жа татка зваўся Якімам,—зноў перапыніла Жэнька.

— Так, дзеткі, і татка зваўся Якімам, і пастух зваўся Якімам...

Якім з 10 год пачаў пасьвіць панскае быдла. З 10 год застаўся ён сіратою. Бацькі Якіма жылі ў гэтага-ж пана Лапы. Замалада яны памерлі і застаўся Якім сіратою.

Выгадала Якіма сьцюжа халодная, узрасьціла яго доля плачучая. Бацькам Якіму быў лес цёмны, маткаю—лаза на балоце.

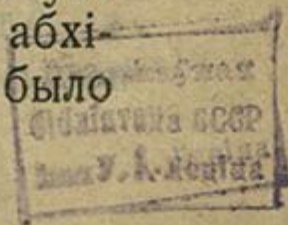
Гэтак гадаваўся Якім.

А як вырас, настаяшчым пастухом стаў у пана.

Але чагосьці сумным быў заўсёды Якім. Бывала, сядзе на пні ў лесе і думае, сумуе. А з вачэй буйным дажджом коцяцца гарачыя сьлёзы. Супакойвала Якіма дудка лазовая, разьвязацьвала яго песня нудная.

А сумаваў Якім не дарэмна. Кожны дзень быў вінаваты перад аконамам. То быдла не напасьвіў, то паласу адтаптаў, ганяючы. За ўсё гэта адказваў Якім.

Ды апрача гэтага новы клопат узваліўся на галаву Якіма. Жонка, дзеці малыя абхінулі. Хлеба няма. Грошай няма. Жыцьцё было

горкае і сьлязьлівае. Жонка Якіма таксама працавала ў пана.

Дзеці адны гадаваліся. Пойдуць бацькі на ўвесь дзень, а дзеткі плачуць у хаце, поўзаюць па зямлі.

Але яшчэ горай таго.

Аднаго разу прыгнаў Якім каровы з поля ды не далічыўся аднэй. Засталася яна ў лесе і там прапала... Ваўкі зьелі...

Даведаўся пан Лапа аб гэтым і выгнаў Якіма вон з свайго маёнтку.

Пашоў Якім у сьвет долі шукаць, а жонка з дзяццмі жабраваць.

— Мамка, дык гэта-ж усё роўна, як мы жабравалі, а таты ня было з намі—перабіў самы старэйшы сын Кацярыны, Алесь.

— Так, мае саколікі, усё роўна, як мы...

Беглі дні, беглі нядзелі, беглі гады, а Якіма, як ня чуваць, так і ня чуваць.

Але супыніліся бегчы гады, прыехаў Якім у маёнтак панскі. Прыехаў ён з вялікім войскам, з чырвоным войскам.

Як зачуў пан аб Якіме, аб войску чырвоным, кінуў свой палац ды гайда адгэтуль.

А Якім пачаў шукаць сваіх дзяцей, сваю жонку. Знашоў іх і прывёў у панскія палацы. Сам-жа паехаў далей. Паехаў зьнішчаць усіх паноў з белага сьвету.

Але не аб'ехаў усяго сьвету Якім з чырвоным войскам. Падламалі паны крыльлі Якіму,

паранілі Якіма... Яшчэ дамоў прыехаў і тут сканаў на вачох у дзяцей і жонкі.

Дзецям сказаў перад сьмерцю:

— Я ня скончыў яшчэ з усімі панамі... Я ўтаміўся... Расьцеце, дзеткі, і заступайце мой шлях. Дакончце ўсіх паноў на ўсім сьвеце, бо яны скончаць ўсіх нас, бедных.

— Братка, Алесь, і наш-жа тата гэтак сама прыехаў з бойкі падстрэленным і сканаў. Я-ж помню тату, як цяпер з гэтае казкі, — скрозь дрыжыкі залепятаў Пятрусь свайму брату і ўсім.

— Так, дзеткі, так, саколікі, быў гэтакім наш бацька!..

І ўсе дзеці ўпіліся вачыма ў матчын твар. Матка перастала сукаць кужэльную нітачку і пачала папраўляць смалякі.

Грудзі ад уздыхаў у дзяцей узьнімаліся высока. На сэрцы кіпела варам, а праз гэты вар выплывалі бурбалкамі словы:

— Мы дакончым справу бацькі

З Ъ М Е С Т

	стар.
1. Гул бубна	6
2. Шэфы	10
3. Максiмка—бясiрытульны	33
4. Юрка	38
5. Ля камiнку	54

К Н І Г А С Ь П І С.

Прыгожае пісьменства.

Багушэвіч Ф. „Дудка беларуская“.	
„Смык Беларускі“. Збор вершаваных твораў у адной кнізе	— 30 к.
Бядуля Зьмітрок. „Буралом“. Збор вершаў	— 60 к.
„На зачарованых гонях“. Апавяданьні	— 40 к.
Гартны Цішка. „Песьні працы і змаганьня“. Збор вершаў	— 75 к.
Гартны Цішка. „Сокі цаліны“ Роман ч. I	— 1 р.
„Трэскі на хвалях“.	
Збор апавяданьняў	— 1 р. 50 к.
Гурло А. „Барвенак“. Збор вершаў	— 1 р.
Гушча Тарас (Я. Колас). „Першыя крокі“. Збор апавяданьняў для дзяцей	— 40 к.
Гушча Тарас (Я. Колас). „На рубяжы“. Збор апавяданьняў	
Гушча Тарас (Я. Колас). „У Палескай глушы“. Повесьць	— 1 р.
Дубоўка Ўладзімер. „Строма“. Вершы	— 20 к.
Журба Я. „Заранкі“. Збор вершаў	— 50 к.
Зарэцкі М. „У віры жыцьця“. Збор апавяданьняў	— 1 р. 50 к.
Колас Якуб. „Водгульле“. Збор вершаў	— 35 к.
„Новая зямля“. Поэма	— 1 р. 50 к.
Купала Янка. „Безназоўнае“. Збор вершаў	— 1 р.

Купала Янка. „Збор твораў“. Т. I.	
„Жалейка“ і „Гусляр“ з портрэтамі, жыць-	
цёпісамі і крытычнымі нарысамі	- 2 р. —
Купала Янка. „Спадчына“. Збор.	
вершаў	- 1 р. —
„Шляхам жыцця“	
Збор вершаў	- 1 р. 25 к.
Чарот М. „Веснаход“. Збор апавя-	
даньняў	- 1 р. 10 к.
„Чырвоны Дудар“. Беларускі дэкла-	
матар. Злажылі Я. Купала і Цішка Гартны	2 р. —
Ядвігін Ш. „Бярозка“. Апавяданьні	— 20 к.
Ясакар (Бядуля). „Пад родным не-	
бам“. Збор вершаў	— 65 к.
Чарот. „Босыя на вогнішчы“. 4-ае	
выданьне	— 10 к.
Я. Колас. „Сымон Музыка“. Поэма	2 р. —
Гартны Цішка. „Урачыстасьць“.	
Збор варшаў	— 60 к.
Дубоўка. „Трысьце“. Збор вершаў	— 40 к.
Крапіва. „Крапіва“. Збор вершаў	— 75 к.

У д р у к у.

Неманскі. Апавяданьні.	
Ажгірэй. „Беларуская Комсамолія“	
Чарот. „Сьвінапас“.	
Якімовіч. Збор вершаў.	
Чарнушэвіч. „Жытнёвыя ўсьмешкі“.	
Бядуля. „На раздарожжы“. Збор апавяданьняў.	
Дубок. Апавяданьні.	
Дудар. „Зборнік апавяданьняў“.	
Александровіч. Зборнік апавяданьняў.	
Цішка Гартны. „Сокі цаліны“, II ч.	
Янка Купала. Поўны збор твораў, т. II.	
„Шляхам жыцця“.	
М. Гарэцкі. Апавяданьні.	

Тэатр і музыка.

Сцэнічныя творы. Кніжка першая.
(„Прымакі“—Я. Купалы. „Мікітаў ла-
паць“—М. Кудзелькі. „Зьбянтэжаны Саўка,
Пасланец, Конскі портрэт—Л. Родзе-
віча.) — 40 к.

Сцэнічныя творы. Кніжка другая.
(„Соцыялістка“—Ц. Гартнага. «Сон на
балоце»—М. Кудзелькі. „Калісь“, „Лес
шуміць“—Ф. Аляхновіча.) — 70 к.

Прохараў. Романс. „У мгле“. Сло-
вы Я. Купалы — 30 к

Аладаў. Романс. „Бяспутнасьць“.
Словы Я. Купалы — 40 к.

Аладаў. Романс. „Сасонка“. Словы
Янкі Купалы — 20 к.

Аладаў. Романс. „Лісты валяцця“.
Славы Янкі Купалы.

Юрын. „Савецкі чорт“. П'еса (дру-
куецца).

Муйжаль. „Жаніх з Піцера“ (дру-
куецца).

Івушка - Калінушка. „Непаслух-
мяныя“ (друкуецца),

Гаротны. „Лекар і лекі“
(жарт у 1 дзеі).

Усе вышэйзьмешчаныя кнігі прадаюцца ўва ўсіх кнігарнях г. Менску і кнігарнях Дзяржаўнага Выдавецтва ў акруговых і раённых гар. Беларусі.

Таксама можна выпісаць кнігі па пошце на адрас: Менск, Савецкая, 63, Дзяржаўнае Выдавецтва Беларусі.

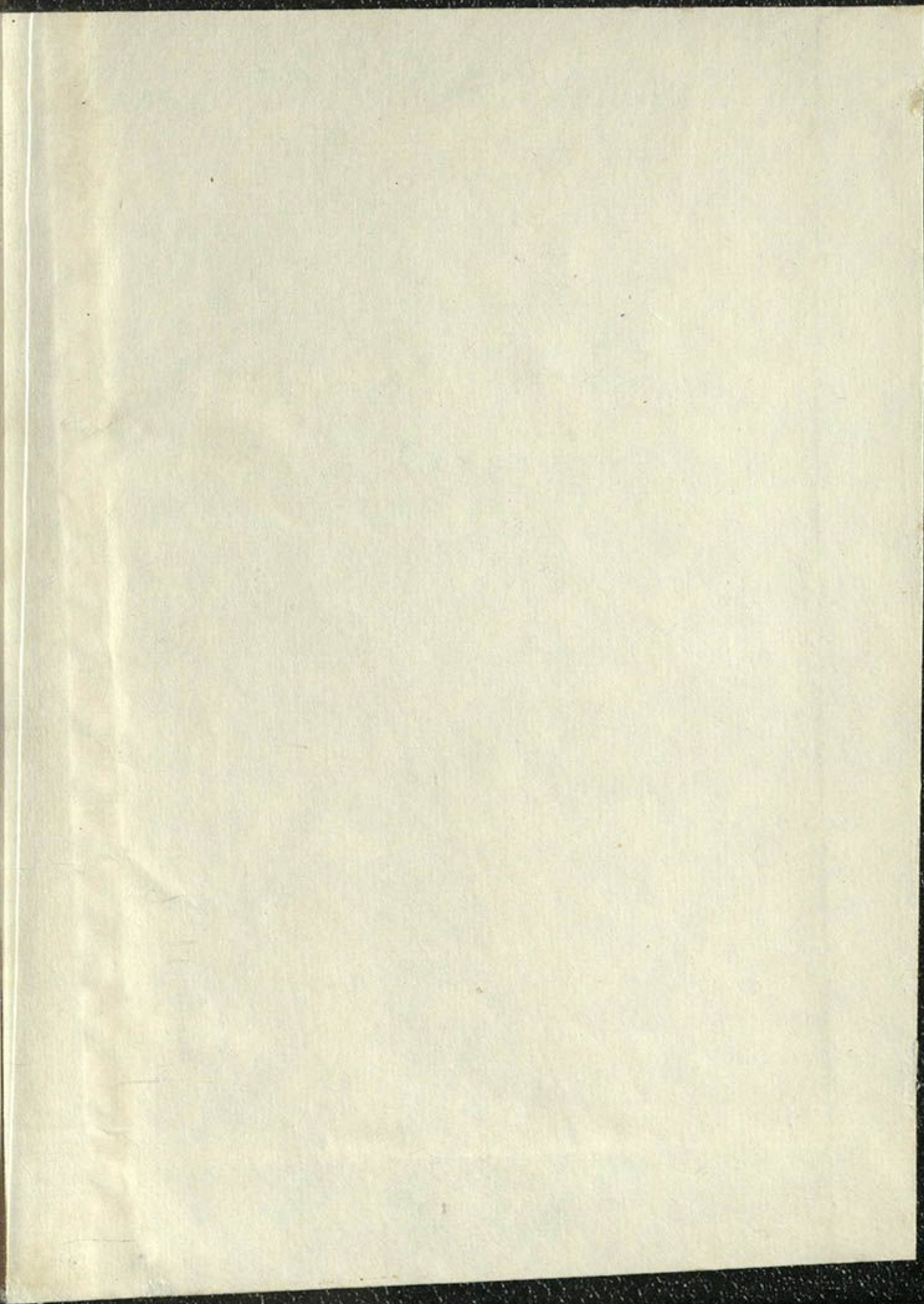
Кнігасьпісы высылаюцца бясплатна па першым запатрабаваньні.

a

Уека 30 кон

~~198434~~
156075

NOV. 20 1894

8000000403380 1